Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ:
ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ
ШАВВОЛ, 8-КУН
ШАМСИЙ,
1370 ЙИЛ
САВР, 4-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган | 1991 йил 23 апрель, сешанба, 77-сон | НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН. СОТУВДА 10 ТИЙИН.

ЎЗБЕКИСТОНУ ТУРКМАНИСТОН: ЯХШИ ҚЎШНИЧИЛИК, САМАРАЛИ ҲАМКОРЛИК

Ўзбекистон Президенти И. А. Каримов бошчилигидаги Ўзбекистон ССР давлат делегациясининг Туркманистонга қилган ташрифи ниҳоясига етди.

Ўзбекистон ССР билан Туркманистон ССР ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартнома, шунингдек иккала республиканинг ҳукуматлари ўртасида 1992—1995 йилларга мўлжалланган иқтисодий ва маданий ҳамкорлик ҳақидаги битим имзоланганлиги ташрифнинг асосий якуни бўлди.

Ҳужжатларни Ўзбекистон Президенти И. А. Каримов билан Туркманистон Президенти С. А. Ниёзов имзоладилар.

Яхши қўшничилик ва ҳамкорликни мустаҳкамлаш мақсадини кўзловчи йўл халқларимизни янада жипслаштиради, маҳаллий социалистик бирлашувни ривожлантириш учун янги уфқлар очади. Халқларнинг қардошларча ҳамкорлиги, чинакам дўстлиги кўп миллатли федератив давлатимиз, барча иттифоқдош республикаларнинг куч-қудрат чашмаси эканига бизнинг ишончимиз комил, деди Туркманистон Президенти С. А. Ниёзов.

Республикаларимиз ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартнома, ҳукуматлараро битим бебаҳо тарихий аҳамиятга эга бўлиб, ҳам Ўзбекистоннинг ҳам Туркманистоннинг истиқболни кўзловчи асл манфаатларига мос бўлиб тушади, деб таъкидлади Ўзбекистон Президенти И. А. Каримов.

(ЎзТАГ).

Ўзбекистон ССР давлат делегациясининг Туркманистон ССРга қилган визити тўғрисидаги батафсил ҳисобот рўзноманинг навбатдаги сонида босилади.

Мана бир неча кундирки Ўзбекистон ССР давлат делегацияси қўшни Туркманистон республикасида хайрли тадбирларни амалга оширишиб, икки қардош республика ўртасидаги дўстлик ва ўзаро ҳамкорлик шартномасини имзолашмоқда.

СУРАТЛАРДА: 1. Аэропортдаги учрашув. 2. Ўзбекистон ва Туркманистон давлат делегацияси ўртасидаги расмий ҳужжатларни имзолаш пайти.

Р. ЖУМАНИЁЗОВ олган суратлар.

Водийларни яёв кезганда...

БОҒ УЧУН ЕР

УРГАНЧ. «Наврўз» деб аталувчи шаҳар боғи ташкил этиладиган бўлди.

ШАҲАР ижроия комитети аҳолининг сўлим боғ барпо этиш хусусидаги таклифларини инобатга олди. Боғ учун 50 гектар ер ажратилди. Наврўз байрамида бу ерга келганлар биттадан кўчат ўтқаздилар.

Абдулла СОБИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

ЖУВОЗХОНА ЭШИГИ ЯНА ОЧИЛДИ

ҚИЗИЛТЕПА. Райондаги жувозхоналар сони тўрттага етди.

«Партия XXII съезди» жамоа хўжалигида бир пайтлар ишлаб турган жувозхона ёпиб қўйилганди. Тадбиркор кишиларнинг саъй ҳаракати билан унинг эшиклари яна очилди.

Шу пайтгача «Москва», «Бухоро» жамоа хўжаликлари ҳамда район ремонт-ишлаб чиқариш устахонаси қошида мойжувозлар фаолият кўрсатиб турган эди. Энди уларнинг тўхтовсиз ишлашини таъминлаш муаммосини ҳал этиш керак. Бунинг учун районда 15—20 гектар майдонга кунжут ва зиғир экиш, пахта тозалаш заводидан чигит олишга рухсатнома керак.

Бобоқул МАНСУРОВ.

БИРЛАШМА ФИЛИАЛИ

ҚАМАШИ. «Фарғона» давлат хўжалиги дала шийпонида Қарши шаҳар тикувчилик бирлашмасининг филиали очилди.

ШИЙПОН дарахтлар билан бурканган, хушҳаво, сўлим гўшада жойлашган. Ўн йил илгари бу муҳташам оромгоҳда мўътабар меҳмонлар кутиларди. Кўпдан бери бўшаб қолган шийпон биноси бирлашма раҳбарияти эътиборини тортди. Район ижроия комитети ҳам бу жойда филиал очилишига розилик берди.

Шийпон таъмирланиб 40 та тикув дастгоҳи ўрнатилди. Атроф қишлоқлардан 50 нафар қиз бирлашмага малака оширгани юборилди. Филиал ишга тушиб, ҳозир болалар учун куйлаклар тикилмоқда.

ПОЙЛОҚЧИЛИК ҚИЛИШАЯПТИ

«АРКТУР» ширкати Тошкент лак-бўёқ заводи эшикларини шартнома асосида қўриқлашни зиммасига олди.

ШИРКАТ махсус қўшин турларида хизмат қилиб қайтган йигитлардан тузилган. Улар қуролсиз пойлоқчилик қилишади, асосий қуроллари қўл ва оёқларидир. Ҳозиргача йигитлар учун эпчилликни синаб кўришга тўғри келгани йўқ. Аммо бу пойлоқчиликнинг самараси яққол кўзга ташланмоқда. Илгари завод маҳсулотлари кўплаб ўғирланар, қоровуллар бунинг олдини ололмас, кўрилган чораларнинг нафи бўлмас эди. Арктурчилар хизматидан фойдаланилгандан сўнг ташмачилик ва ўғирликларга чек қўйилди.

Рустам ХУДОЁРОВ.

ГУЛЛАР ҚЎЙИЛДИ

22 апрель куни В. И. Ленин туғилган куннинг 121 йиллиги муносабати билан Ўзбекистон пойтахтининг бош майдонида инқилоб доҳийси, Коммунистик партия ва Совет давлатининг асосчиси ҳайкали пойига тантанали равишда гуллар қўйилди.

Ҳайкал пойига саватдаги гуллар Ўзбекистон ССР Президенти номидан ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, республика Олий Кенгаши, Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси номидан қўйилди.

Партия, уруш ва меҳнат фахрийлари, Қизил Байроқ орденли Туркистон ҳарбий округи ҳарбий кенгаши, Ўзбекистон ССР касаба уюшмалари федерацияси, Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети, Тошкент вилоят ва шаҳар партия комитетлари, Тошкент вилояти ва Тошкент шаҳри халқ депутатлари советлари ижроия комитетлари ҳам доҳий ҳайкали пойига гуллар қўйдилар.

В. И. Ленин ҳайкали пойига қўйиш учун корхоналар ва ташкилотлар меҳнат жамоалари гуллар келтиришди.

Гул қўйиш маросимида Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. А. Каримов, Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг ҳамда Ўзбекистон Компартияси Марказий Тафтиш комиссияси раёсатининг, республика ҳукуматининг аъзолари иштирок этдилер.

(ЎзТАГ).

КАТТА ҲАШАР ТЎЛҚИНИ

РЕСПУБЛИКА БУЙЛАБ У ЗУР КУТАРИНКИ РУҲДА УТГАНЛИГИ ҲАҚИДА «ХАЛҚ СУЗИ» МУХБИРЛАРИ ХАБАР ҚИЛАДИЛАР

АНДИЖОН. Муҳаммаджон ота Абдуллаевнинг суяги меҳнатда қотган. Кексалик гаштини суриб, набиралари билан суҳбат қуриб ўтирса бўлаверар экан. Аммо ғайратига чидай олмади, ўзи ишлаб обрў топган «Ленинизм» жамоа хўжалиги томон йўл тутди. Тўғри, бу ерда у кетмон чопмайди, экинга ишлов ҳам бермайди. Ниҳояти — ёшларга бош бўлишни кўнглига тугди. Ахир, арғамчига қил қувват!

— Аввал, — таъкидлайди отахон, — меҳнаткаш шанбаликда астойдил ишлардию топилган маблағ марказлашган жамғармага кетарди. Оқибати маълум... Бу галги умумхалқ ҳашарида нима топсак, ўзимизнинг кам-кўстимизга ярайди.

Хўжаобод районидаги «Ленинизм» колхозида хайрия ҳашарида 1.200 колхозчи қатнашди. Деҳқон ва чорвадорлар кунлик нормаларини бир неча ҳисса қилиб бажардилар. Умуман районда ҳашарни ўтказишга ўзига хос тайёргарлик кўрилди. Кўнгиллилар янги мактаблар қурилишига жалб этилдилар. «Андижонирстрой» трестига қарашли хўжаликлараро механизациялашган 128-кўчма колонна, хўжалик ҳисобидаги механизациялашган 492-ремонт-қурилиш отряди бунёдкорлари, 12 ва 47-мактаблар биноларига ғишт қўйдилар.

Умумхалқ ҳашарида район бўйича 43,5 минг киши қатнашди. Шундан 17 минг нафари бевосита деҳқончилик ишларини бажарди.

Андижон қурилиш материаллари комбинати ишчи-хизматчилари ҳам унумли меҳнат қилишди. Улар буюртмачиларга ҳар кунгидан кўпроқ — 180 минг дона сифатли блок юбордилар. Ёшлар кучи билан 10 тонна темир-терсак йиғилди. 1.000 квадрат метр суғориш шохобчалари тозаланди. Ободончилик ишлари ҳам эътибордан четда қолмади. 2.000 дона мевали ва манзарали дарахт кўчатлари ўтказилди. Ишлаб топилган маблағнинг асосий қисми хайрия жамғармасига ажратилди. Қолгани эса меҳнаткашларнинг ижтимоий-маиший аҳволини яхшилашга хизмат қилади.

* * *

БУХОРО. Шу йил 29 мартда Туркманистоннинг Чоржўй шаҳрида биродарлашган шаҳарлар — Украинадан Днепропетровск, Ўзбекистондан Бухоро, Тожикистондан Хўжанд, Туркманистондан Мари ва Чоржўй вакиллари тўпланишиб, мамлакат меҳнаткашларини 1991 йил 20 апрелда Бутуниттифоқ шанбалиги ўтказишга чақирган эдилар. Табиийки, бутун мамлакатда иш ташлашлар, митингбозликлар авжига чиқиб турган бир пайтда ташаббуснинг мамлакат бўйлаб қанот қоқиши мушкул.

Шунга қарамасдан, Бухоро вилояти меҳнаткашлари ўз ваъдаларига собит қолдилар. Ҳашар куни Бухоро агросаноат бирлашмасига қарашли ремонт-механика заводи жамоаси ишлаб топилган 12 минг 500 сўмнинг 1.500 сўмини болалар фондига ўтказишди. Худди шу куни Бухоро тикувчилик бирлашмаси 100 минг сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарди. Зарафшондаги 25-автобазанинг 40 нафар ҳайдовчиси Томди районининг янги маркази қурилишида иштирок этди.

Шанбалик вилоятнинг барча шаҳар ва районларида уюшқоқлик билан ўтди.

* * *

САМАРҚАНД. 18 апрель куни вилоят касаба уюшмалари XX конференцияси бўлиб ўтди. Анжуман қатнашчилари ижтимоий-иқтисодий вазиятга тегишли баҳо бердилар. Ҳамма жабҳада танглик ҳукм сураётгани, ҳар дақиқани ана шунга барҳам беришга хизмат қилдириш лозимлиги алоҳида таъкидланди. Республика умумхалқ ҳашаридаги фаол иштирок денгиздан томчи қадар бўлса-да, шу мақсадга йўналтирилмоғи фарз деган қарорга келинди. Конференция иштирокчилари вилоятдаги барча касаба уюшмалари ташкилотларига мурожаат этдилар. Унда бу галги шанбалик миллий анъаналар ўзани томон кескин бурилажаги, ишлаб топилган маблағ ҳар жойнинг ўз аҳолиси турмушини яхшилашга ажратилиши алоҳида таъкидланди. Бу даъват рўзномалар ва радио орқали элга етказилди. Кечаги ҳашарда бунинг акс садоси салмоқдор саъй-ҳаракатлар, баракали натижалар бўлиб кўзга ташланди.

Мурувват ва мадад ҳиссига йўғрилган ҳашарда 885 мингдан зиёд киши қатнашди, жумладан 200 минг нафардан кўпроғи дала ишларини бажарди. 500 минг ишчи саноат корхоналарида, 35 минг одам қурилиш майдонларида меҳнат қилди. 3 миллион сўмликдан ортиқ хайрия маблағи тўпланди.

Бу галги ҳашар бирор жойда ура-урачилик, тантанабозлик билан бошланмади, шунга қарамай вилоят бўйича зарбдор меҳнат мароми ҳукм сурди. Масалан, Каттақўрғон шаҳри ишчи-хизматчилари 28 минг сўм маблағ ишлаб топдилар. Бунинг 50 фоизи «Наврўз» ва Каттақўрғон шаҳрини тиклаш фондига ажратилди, қолган тенг ярми бозор шароитида аҳолини ижтимоий ҳимоялаш мақсадларига йўналтириладиган бўлди.

Вилоят партия комитети ходимлари қандолатчилик фабрикаси қурилишида иштирок этиб, бир кунлик иш ҳақларини болалар уйларидан бирига ўтказишди.

* * *

ЖИЗЗАХ. Умумхалқ ҳашарида қатнашган 264 минг киши ким учун ва нима учун ишлаётганини билиб, кўтаринки руҳда меҳнат қилди. 550 минг сўмлик маош маблағи корхона, ташкилот ва хўжаликларнинг ўз ихтиёрида қолдирилди. Улар буни ночор оилаларга, бева-бечораларга, бошқа муҳтож кишиларга берадилар, ўз жамоаларининг ижтимоий эҳтиёжларини қондиришга сарфлайдилар. Масалан, ип-йигирув фабрикасида ҳашардан топилган 8.400 сўмнинг катта қисмини шу корхонанинг ҳомиладорлик таътилида бўлган ишчи ва хизматчи аёлларига қўшимча ёрдам тарзида тарқатиш мўлжалланаяпти.

Абдулла Қодирий номли Жиззах давлат муаллимлар институти талабаю домлалари хайрли ишга қўл уришди. Қодирий боғига жой тайёрланди. Бу ерда Кумуш ва Отабек даври акс этади, адиб асарларининг айрим лавҳалари «тирилтирилади». Боғдан жиззахлик шоиру алломалар ҳаёти ва ижодидан ҳикоя қилувчи кўплаб буюму тасвирлар ҳам ўрин олади.

Ҳашар куни Жиззах районининг маркази — Учтепада янги стадион фойдаланишга топширилди.

Жами 2 миллион сўмлик саноат маҳсулоти ишлаб чиқарилди, 125 минг туп дарахт кўчатлари ўтказилди, катта ҳажмда ободонлаштириш ишлари бажарилди.

* * *

СИРДАРЁ. Меҳнатобод районидаги Йўлдош Охунбобоев номли давлат хўжалиги жамоаси эрта тонгдан умумхалқ ҳашарига чиқди. Чўлқуварлар ўтган йилни муваффақиятли якунлаб, уч миллион сўмдан зиёд даромад қилгандилар. Уларнинг бу йилги ниятлари янада улуғ. Пахта ҳосилдорлигини гектар бошига яна икки центнерга ошириб, 18 центнерга етказишмоқчи.

— Жамоа аъзоларининг кайфияти ёмон эмас,— дейди хўжалик раҳбари Холбек Омонлиқов. — Нарх-навонинг ошиши, турли етишмовчиликлар бўлишига қарамай меҳнаткашлар руҳини туширмасликка, имкони борича уларга ёрдам беришга ҳаракат қилаяпмиз. Шу ниятда пахта майдонларини бирмунча қисқартириб, буғдой, маккажўхори, сабзавот, полиз майдонларини кенгайтирдик. Чорва ҳам даромадли соҳага айланди. Йил охирига бориб чўлқуварларга давлат ажратгани даражасида озиқ-овқат маҳсулотлари бериш имкониятига эга бўламиз.

Меҳнат аҳли бу хайрли ниятни ҳис этиб тер тўкмоқда. Ана шу кўтаринкилик ҳашар куни яққол кўзга ташланди. Саҳарда далага чиққанлар тушгача юз гектардан зиёд ерга чигит қададилар. Ободонлаштириш ишларида эса 300 га яқин кексаю ёш иштирок этди.

Вилоятдаги барча корхона ва хўжаликларда, шаҳар ва қишлоқларда одамлар чин дилдан ишладилар.

— Умумхалқ ҳашаридан тушган 300 минг сўмдан зиёд маблағнинг 100 минг сўмини ёрдамга муҳтожларга паррандa, қўй-эчки сотиб олиб беришга сарфламоқчимиз, — дейди халқ депутатлари вилоят советн раисининг ўринбосари Толибжон Бобоев. — Қолган қисми асосан хайрияга кетади. Ҳашардан тўпланган пул Қизил ярим ой ҳамда Меҳр-шафқат жамиятлари ҳисобига ўтказилди.

* * *

СУРХОНДАРЁ. Хайробод пахта тозалаш заводи жамоаси умумхалқ ҳашарида уюшқоқлик билан қатнашиб, 34 тонна тола, 60 тонна чигит ажратиб олди. Шу куни ишлаб топилган 150 минг сўм маблағнинг бир қисми бошланғич касаба уюшмаси ихтиёрига берилади.

Хабарлар муаллифлари Ф. ШОДМОНАЛИЕВ, М. МАРДИЕВ, Х. НУРУЛЛАЕВ, А. МАМАРАСУЛОВ, Т. АБДУРАҲМОНОВ ва Т. РАЗЗОҚОВ.

АЁЛЛАР КОМИТЕТИ НИМАЛАРГА ҚОДИР?

Республика хотин-қизлар совети Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг Аёллар комитетига айлантирилди. Унинг раиси этиб «Саодат» ойномасининг бош муҳаррири Ҳалима Худойбердиева, раис муовинлари этиб Д. Бобожонова билан Т. Ешимбетова сайландилар.

Жамият жар ёқасида турганини кўпчилик, ўзини зиёлиман деб ҳисобловчиларнинг аксарияти аллақачон тушуниб етди. Лекин нега аёллар жим? Келажак учун жавобгар, ўз боласининг эртанги куни, тинчлиги ва фаровонлигини ўйлайдиган, жигарбандига яқинлашиб келаётган ҳар қандай хатарни олдиндан ҳис этиб, ўз жонини гаровга қўйиб ҳимояга отланадиган оналикнинг илоҳий сезгиси омонми? Нега алданган, таҳқирланган, ҳақоратланган аёл буларнинг барчасини кўра-била туриб бугун ҳам лом-мим демаяпти? Аёллар бажараётган қора меҳнатни улуғлаб жар солган, елиб югурган, тенг ҳуқуқлиликни зўр бериб тарғиб қилган шўролар ҳукуматининг хотин-қизлар советлари нега шундай долзарб кунларда лол бўлиб ўтирибди?

Ҳозирги фожиамизнинг туб илдизи шундаки, биз ҳамма соҳада бўлганидек, хотин-қизлар масаласида ҳам ўзимизнинг миллий руҳиятимиз, тарихий келиб чиқишимиз, урф-одатларимиз ва анъаналаримизни инкор этиб, марказга тақлид қилдик. Биз, Шарқ аёллари, марказ аёлу эркакка бир хил қилиб тикиб берган калта либосни кийиб олиб, бутун дунёга шарманда бўлиб қолдик. Шарқ мусулмон аёлларининг ижтимоий жиҳатдан табиий шаклланишига сунъийлик киритиб, аёлларни озодликка олиб чиқдик, деб мақтандик. Бу билан жуда катта тарихий-сиёсий хатога йўл қўйдик, «озодлик» ўзбек аёли учун кишанга айланди. У давлат ишига қарам ва қул бўлиб қолди. Тенг ҳуқуқлилик аёлни уйидан, болаларидан ажратди. Оқибати — қаровсиз қолган ёшлар орасида безорилик, ўғриликнинг кўпайиши. Тенг ҳуқуқлилик онани боладан ажратди, унга меҳр-муҳаббат бериш имконидан маҳрум этди. Оқибати — меҳрсизлик, шафқатсизлик, қотиллик. Тенг ҳуқуқлилик аёлни ҳам руҳан, ҳам жисмонан эзди, чарчатди. Оқибати — ўз-ўзига ўт қўйишлар, ўз жонига қасд қилишлар... Тенг ҳуқуқлилик эркак меҳнатини қадрсизлади. Тенг ҳуқуқлилик бугун жамиятимизда жуда катта ишсизлар лашкарини вужудга келтирди. Асосан эркаклардан иборат бу ишсизлар жамият учун жуда катта хавф-хатар.

Бугунги фожиаларимиз умуман ўзбек миллати ва халқи учун иснод. Турмушнинг барча соҳаларида бўлганидек, хотин-қизлар ҳаётида ҳам туб ўзгартишлар қилинмас экан, жамиятнинг инқирози чуқурлашиб бораверишн муқаррар.

Жамиятимизни боши берк кўчадан олиб чиқишда эркаклар билан баробар аёлларнинг ҳам фаол ҳаракатлари— табиий зарурат. Чунки аёл жамиятнинг маънавият меҳроби, келажак учун жавобгар зотдир.

Туб ўзгаришлар жараёнида аёлни турли руҳий зарбалардан асраш, бозор иқтисодиёти сиёсатида хотин-қизларга адолатли муносабатда бўлиш, аёлни она сифатида муҳофаза қилиш, биринчи навбатда унинг маданияти ва маънавияти ҳақида қайғуриш, саломатлиги, оиласини мустаҳкамлаш чораларини кўриш—бугуннинг энг долзарб масаласи. Бунинг учун, энг аввало, аёлга ўз ҳуқуқини англатиш, уни она сифатида шарафлаш керак.

Республикамизда хотин-қизлар советлари ўрнига комитет ташкил этилгани янгилик эмас, албатта. Бир қарашда бу яна марказга тақлиддек туюлади. Аслида, бу тақлидми ёки ҳукуматимизнинг аёлларга нисбатан ғамхўрлиги, эътиборими? Жавоби фақат бизга — эртанги кун ташвишини чекаётган аёлларнинг онгли фаолиятига боғлиқ. Бу комитет республикамиздаги барча соғлом кучларни бирлаштирувчи аёлларнинг сўнган умид ва ишончларини қайта тикловчи, уларнинг қалбига йўл топувчи, маданият ва маърифат сари етакловчи куч бўлишини покиза оналик қалбинг билан жуда ҳам истайсан киши. Бу истак ҳар биримизни комитет фаолиятига лоқайд қарамасликка ундайди. У Шарқ хотин-қизларининг миллий руҳиятини, тарихий келиб чиқиши, анъаналари, урф-одатларини, аёлларимиз қалбини, истак ва талабларини яхши тушунадиган, муаммоларини ҳал этиш йўлларини биладиган, ўзини шу ишга бағишлаган ақлли, зукко, ишбилармон, шижоатли аёллардан таркиб топмоғи керак. Комитет республикамизда фаолият кўрсатаётган барча хотин-қизлар ташкилотлари, халқ ҳаракатларини бирлаштира олувчи, ўзининг молиявий асосига эга, хотин-қизлар масаласида қонун лойиҳасини тайёрлаш ва уни Олий Кенгаш муҳокамасига қўйиш ҳуқуқига, ҳукумат олдига ўз талабларини қўя олиш ваколатига эга бўлган энг олий ташкилотимиз бўлмоғи даркор.

Қутлуғ мақсадлар рўёби учун курашда аёллар комитети қалбларни боғлай олувчи кўприк, жаҳолатга, разолатга зарба берувчи қудратли куч бўлишига тилакдошман.

Ҳафиза НАСРУЛЛАЕВА.

Қоғоздаги мустақиллик кимга керак?

ЁКИ НАМАНГАН МАШИНАСОЗЛИК ЗАВОДИ ДИРЕКТОРИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ДЕПУТАТИ В. А. ПАТТОЕВНИНГ АРМОНЛАРИ

— Республикамизнинг баъзи рўзномаю ойномаларида, айрим радиоэшиттириш ва телекўрсатувларда бошқа қардош республикалар қатори Ўзбекистон мустақиллиги тўғрисида декларация қабул қилинганлиги неча ўн йиллардан бери алмисоқ қийнаб, турмушимизни оғирлаштириб келаётган муаммоларни ҳал этиш имконини бераётганлиги хусусида ваъзхонликлар кўпайиб кетди. Ҳақиқатда шундайми? Афсуски, аксарият ҳолларда бунинг аксини кўрамиз.

(Халқ депутати билан мухбир ўртасидаги мулоқотда айтилган мулоҳаза).

Кейинги пайтларда юқорида номи тилга олинган халқ депутатининг исми-шарифи сизга таниш бўла бошлади. Воҳид Абдурашидовичнинг чиқишларини ойнаи жаҳон кўрсатувлари орқали томоша қилгансиз, маърузалари радиоэшиттиришларда қулоғингизга чалинган, матбуот нашрларида имзосини учратиб боряпсиз. У бошчилик қилаётган жойда ишлаб чиқаришни ривожлантириш, меҳнат аҳли турмушини яхшилаш бўйича эришилаётган ютуқларнинг, олдинга силжишларнинг Ўзбекистонимиз миқёсидагина эмас, Иттифоқ даражасида оммалаштиришга арзийдиган жиҳатлари талайгина. Муҳими, у сайловчилари ишончини оқламоқда. Ахир, депутатлик орзусида қоп-қоп ваъдалар бериб, эндиликда қурултой ва сессияларда, гоҳ-гоҳ телевизор ойналари орқали кўринишдан нарига ўтмаётган, оммани афсуслантириб юрган ноиблар озми!

Воҳид Абдурашидовичнинг ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг биринчи сессиясидаги маърузаси балки ёдингиздадир. Унда республикамизда юзага келган мураккаб иқтисодий ва ижтимоий тангликни бартараф этиш юзасидан фикр-мулоҳазаларини ўртага ташларкан, бунинг учун даставвал иш ўринларини яратиш масаласини илгари сурди. Мазкур қийинчиликдан қутилишда ўз қобиғимизга ўралиш билан кифояланмасдан, хориж тажрибаларидан ҳам фойдаланиш зарурлигини уқтирди.

— Ҳиндистонда бўлган вақтимда корхоналарга, фермаларга бордим, — деган эди нотиқ ўшанда. — Кўпқаватли иморатларнинг ҳаммасида лифт бор. Лифтдан фойдаланишда безовта бўлмайсиз, ичкарида махсус навбатчи ўтиради, бир зумда хоҳлаган қаватингизга чиқариб қўяди. Лифтни одам бошқараётганлиги мени қизиқтирди. Биринчидан, у сизни хушмуомалалик билан кутиб олади, иккинчидан, машинанинг бехато ишлашини таъминлайди. Бунинг эваза, тузатиш учун кетадиган ҳақ эвазига бир киши маош олиб рўзғор тебратаяпти, дея жавоб қайтаришди менга. Шу маҳалда беихтиёр хаёлимга паттачисиз ишлаётган автобус ва троллейбусларимиз тушди. Масалан, биргина бизнинг Наманганда 700—800 атрофида транспорт ишлайди. Ҳар биттасига бир киши бириктирилса, ўртамиёна завод ёки фабрика жамоасини жойлаштирган бўлардик-ку! Яширишга не ҳожат, 30 фоиз йўловчи патта олмайди. Шулардан келадиган маблағ ҳисобига қопланиб кетади уларга тўланадиган маош! Ҳар бирининг ортида беш-олти жон кун кўришини кўз олдингизга келтиринг ва бу рақамни республика миқёсига кўпайтиринг! Лекин буни мен эртадан бошлабоқ жорий этиш лозим, демоқчи эмасман. Бунақа имкониятлар қанчадан-қанча.

Тўғри, Иттифоқ ва республика ҳукуматлари ҳам қараб ўтиришмаяпти. Ишсизликка барҳам бериш учун қатор чоралар кўрилаяпти. Республика ҳукуматининг бу масалага оид 1990 йилда 5 йил муддатга мўлжаллаб тузилган қарори мавжуд. Қолаверса, ҳар бир қишлоқ, шаҳар, район ва вилоят ҳокимлари ўз шарт-шароитларини, имкониятлари, фуқаролари қизиқишлари ва қобилиятларини эътиборда тутиб, бу мақсад йўлида зарур тадбирларни ишлаб чиқишлари мумкин. Ўзга таълим-тарбия, бошқача дунёқараш ҳамда анъаналар руҳида шаклланган Оврупо давлатлари иш услубларига эргаша бериш, тақлидчилик ҳар доим ҳам наф келтирмайди. Катта қувватли улкан саноат тармоқларини бунёд этиш усулидан воз кечиш фурсати етди. Умуман, завод ёки фабрика лойиҳалаштириларкан, биринчи галда иложи борича кўпроқ одам ўрнини яратишни мўлжалламоқ зарур. Ишчи кучи ғоят сероб бўлган Фарғона водийсидек минтақаларда 10—12 киши ишлайдиган дастгоҳлар ва механизмлар асқотади.

Фуқароларни иш билан таъминлашни ёки қўшниларимиз, хусусан Хитой Халқ Республикасидан ўргансак ҳам ёмон бўлмасди. Бир-икки хонали уйда 8—10 киши истиқомат қилади. Кузатсангиз, эрталаб ишга шошилаётганни кўрмайсиз. Сабаби, уйга кирсангиз, бурчакда чарх йигираётган ёки қўлбола дастгоҳда нимадир тўқиётган эркакми, аёлми ўтиради. Фарзандлар, қарикартанг ҳам уларга ёрдам беришади. Тирикчилик шуига асосланган. Иқтисодчиларнинг гувоҳлик беришларича, ана шу йўл билан мамлакат ҳар йили ён қўшнилар ва Оврупо давлатларига неча минг тонналаб ипак ва пахтанинг йигирилган ипини етказиб беракан. Қарабсизки, 1 миллиард 250 минг кишилик мамлакатда ишсизлик ваҳимали даражада эмас, фуқаролари оч қолишмаяпти.

Депутат минг бор ҳақ. Биз нега бу усулни қўлламаймиз? Момоларимизнинг табаррук қўлларида ўйилган чархлар уйимиз томининг ёки омборхоналаримизнинг қайсидир бурчагида чанг босиб ётибди. Пахта ва пилланинг давлат монополияси сифатида эълон қилинганлиги юрагимизни олиб қўйган. Чархга нигоҳимиз тушдими, остонадан текширувчи мўралаётгандай туюлади.

Сир эмаски, ҳар йили тайёрланаётган «кумуш тола»нинг неча ўн тоннаси қайта ишлашга улгурилмасдан омборхоналарда босилиб қолаяпти. Нима учун уларни одамларимиз бахт-саодати йўлида ишлатмаймиз? Бир қисмини якка тартибда меҳнат қилаётганларга ажратсак, тайёрлов тармоқларимизга ҳам сон кирарди, саранжомлик ҳукм сурарди.

Фарғона водийси қадим-қадимдан атласга жон киритадиган, қўшиқ мисол куйлатадиган, булбулдек сайратадиган, ипакдан тенгсиз гулзорлар яратадиган ҳунармандлар маскани. Надоматларки, бу тур мато тўқишга ихтисослашган корхоналаримизда барча учун ҳам иш ўрни топилмайди. Шундай экан, қўлида гулдек ҳунари бўлган қанчадан-қанча кишиларнинг бири лой қоради, иккинчиси қора мойга беланиб трактор бошқаради, учинчиси эса яна бошқача усулда тирикчилигини ўтказишга мажбур. Ҳунармандларнинг ширкатлари тузилаётганлигидан кўз юммоқчи эмасмиз. Лекин шоир «туғилди-ю, шу он бўғилди» деб ёзганидек, кўплари иш бошламасиданоқ фаолиятига барҳам беради. Боиси маълум. Хом ашё, асбоб-ускуналар етишмайди. Ҳунармандчилик қуролларини топиш аслида унча муаммо саналмайди. Чарх ва атлас тўқишга тааллуқли асосий дастгоҳларини ясашни ўртамиёна дурадгор эплайди. Қолганларини бизнинг заводимизники сингари халқ истеъмоли моллари ишлашга ихтисослашган цехларда осонгина тайёрласа бўлади. Бироқ, ипак масаласи чатоқ. Хом ашё сўраб борилган ташкилот шу ондаёқ илтимосчига эшигини таппа-тақ ёпади. Пахта толасидан мато тўқиш ҳақида ҳам шу тарзда ўтиб бўлмас тўсиқлар бор. Чунки ҳар иккиси ҳам ҳозиргина таъкидланганидек «давлат монополияси» деган ваҳимали гаплар қобиғига ўралган. Улар таъминоти билан шуғулланадиган кишилар сал чакки босилган қадам қаерга етаклашини тушунишади.

Бу ўринда корхона, жамоа ҳамда давлат хўжаликларига ўзи ишлаб чиқараётган маҳсулот бўйича берилаётган мустақиллик қани ва у қаерга кетди, деган савол туғилиши мумкин. Катта анжуманларда жаранглаётган бу ширин сўз кўпинча қоғозларда акс этганича қолаяпти ва қайсидир пўлат сандиқларда «эсдалик учун» сақланаяпти чоғи. Иш тополмаётган ҳунармандлар эса тўнларини елкаларига ташлаганларича бошлари оққан тарафларга кетишаяпти. Ҳолбуки, якка тартибдаги меҳнатни ташкил этишнинг фуқаролар учун ҳам, давлат учун ҳам турган-битгани фойда. Ишлаётганлар учун болалар боғчаси, ошхона ва бошқа ижтимоий-иқтисодий қулайликлар талаб этилмайди.

Кошки, бўй етмас минбарларда янграётган «мустақиллик» чала эканлиги ёлғиз шулар билангина кифояланса.

— Кейинги бир неча йил ичида жамоани иқтисодий қўллаб-қувватлаш учун бирмунча тадбирларни амалга оширишга киришган эдик, — дейди бу борада сўз борганда Воҳид Абдурашидович. — Шаҳардаги тегишли кооператив савдо шохобчалари билан келишиб ишчи-хизматчиларга гўшт етказиб бериш йўлга қўйилган ва унинг ярим баҳосини, шунингдек тушлик ва кечки сменадаги овқатларнинг ҳам 50 фоиз нархи корхона жамғармаси ҳисобидан тўланаётганди.

Директорнинг охирига етказилмаган жумласи замирида нималар яширинганлиги менга маълум. Ажабо, ишчилар, инженер-техник ходимларга қилинаётган ғамхўрлик кимларгадир ёқмаяптимикан? Йўқса, бу борадаги ҳаракатларни чеклашга хизмат қилувчи устма-уст қарорлар қабул қилинишини қандай изоҳласа бўлади? Масалан, 1989 йилнинг сўнгги чорагида Иттифоқ ҳукуматининг кооператив ташкилот ва корхоналарда ошириладиган ҳар фоиз ойлик маош миқдори ва олинаётган фойда учун 3 фоиздан солиқ жорий этилганлигини қандай тушунамиз? Бу янгилик бутун мамлакат миқёсида салбий оқибатларни келтириб чиқараяпти. Ўша йилнинг ана шу чорагидан, айниқса, 1990 йилдан эътиборан саноат маҳсулоти салмоғи сезиларли пасайиши кузатилмоқда.

Жорий йилнинг бошидан бундан ҳам баттар иқтисодий чеклашлар қўлланила бошланди. Иттифоқ ҳукуматининг кўрсатмасига биноан ижтимоий тараққиёт фонди билан иш ҳақи жамғармаси қўшиб юборилди ва истеъмол фондига айлантирилди. Бундан буён мазкур жамғармага ҳам солиқ жорий қилинди. Ёки аниқроқ айтганда, биргина биз сўз юритаётган завод бошқаруви аввалги йиллардаги каби жамоанинг гўшт, тушлик ва кечки овқатланиши, қурилиш материаллари сотиб олиши учун кўрсатиб келган моддий ёрдамини тўхтатишга мажбур этилмоқда. Иш ҳақи ва ижтимоий жамғармаларнинг ўсиши тўхтатиб қўйилиши ишчи-хизматчиларнинг ҳақли норозилигини келтириб чиқараяпти. Бунинг учун корхона маъмуриятини айблаш ноўрин. Негаки, уларнинг қўли истакларига зид равишда юқоридан боғлаб қўйилди-ку!

Энди масаланинг бошқа тарафига диққатимизни қаратайлик. Корхонада ишлаб чиқаришни юксалтириш, маҳсулот сифатини яхшилаш, жаҳон бозори талаблари даражасига етказиш борасида катта ишлар қилинаяпти. Кейинги ўн йил ичида цехлар қайта қурилди. Замонавий ва юқори унумли технология билан таъминланди. Натижада маҳсулот ҳажми салкам икки баравар ортди. Бултур режада белгиланган 11 миллион ўрнига 14 миллион сўмлик маҳсулот тайёрланди. Қувончлиси шуки, бунинг 30 фоизи хорижга сотилди. Жорий йилда эса бу кўрсаткични тенг ярмига етказиш кўзланган. Бундан валюта ишлаётган корхона иқтисодий жиҳатдан йил сайин мустаҳкамланаётгандир, деб ўйларсиз. Ундай дейишга ожизмиз. Негаки хориж савдосидан келадиган фойда ҳам қаттиқ назоратда. Ушбу соҳадан олинаётган фойданинг ҳам 40 фоизи тўппа-тўғри Иттифоқ хазинасига оқиб тушаяпти.

Шу адолатданми? Бу ҳолатда жамоанинг маҳсулот сифатини янада яхшилаш, хориждан янги-янги мижозлар жалб этишга қизиқиши пасаймайдими? Ахир у бу йўлдаги куч-ғайратидан етарли наф кўрмаяпти-ку!

Тағин жумҳурият депутатининг армонли мулоҳазаларини эслайман:

— Тўғри гапиришни қачон ўрганарканмиз? Қоғоздаги қуруқ мустақилликдан кимга фойда? Корхонага, жамоа ёки давлат хўжалигигами, район ёки вилоятгами, республикага дейсизми — ўзини мустақил идора қилиш ҳуқуқи берилган бўлса-ю, устма-уст қарорлар чиқариб кўзга кўринмас иплар билан унинг қўлоёғи боғлана борса, имкониятлари чекланиб борса, бу ахир чала адолат, яримта ҳақиқат деган гап эмасми? Яримта гап ҳеч қачон бутун ҳисобланмаган!

Обиджон ЖУМАНАЗАРОВ.

Президент фармонлари қандай бажарилмоқда?

ЯХШИЛАР ОЛДИДАГИ ҚАРЗ

Республикамиз Президентининг ҳалок бўлган ҳарбий хизматчиларнинг оилалари ҳамда Улуғ Ватан уруши қатнашчилари ва ногиронлари, байналмилал жангчиларга қўшимча имтиёзлар бериш тўғрисидаги фармони вилоятимиз жамоатчилиги томонидан илиқ кутиб олинди. Бизда Улуғ Ватан урушида ҳалок бўлган 1.583 жангчи оиласи, 9 мингдан ортиқ уруш ногирони ва қатнашчиси, афғон жанги иштирокчиларидан 4 минг нафари истиқомат қилади. Фармондан кейин жойлардаги аҳволни ўрганиб чиқдик. Фахрийларимизнинг яшаш шароити, турмуш тарзи билан қизиқдик. Улар орасида моддий таъминоти ночор кексаларимиз ҳам йўқ эмас экан. Уларнинг кўпчилиги турар жойга муҳтож.

Фармон бизга бу масалани ҳал этишни бирмунча тезлаштириш имконини берди. Ўтган йилнинг ўзида Улуғ Ватан уруши ногиронлари ва урушда ҳалок бўлган жангчиларнинг оилаларидан 78 нафарини уй-жой билан таъминладик. Уларга қарашли 313 оилага иморат қуриш учун жой ажратилди. Қолаверса, 605 нафар уруш фахрийсига ўзлари яшаётган уйлар шахсий мулк қилиб берилди.

Табиийки, фармонни амалга оширишда унинг иқтисодий жиҳатларини ҳам ҳисобга олиш керак. Бусиз бирон бир амалий натижага эришиш қийин. Вилоятимиз ҳудудидаги саноат корхоналари бизга шу масалада катта ёрдам беришаяпти. Ўтган йили улар ҳисобидан кам таъминланган фахрийлар ва ногиронларнинг оилалари учун 2,5 миллион сўм ажратилди. Бу хайрли ишдан ширкатлар, меҳр-шафқат жамғармалари четда туришгани йўқ. Бир мисол: Бухоро шаҳридаги «Йўлсоз» ширкати ҳар ойда тўрт қария учун 70 сўм миқдорида ёрдам пули ажратмоқда. Навоий кон-металлургия комбинати жамоаси уруш фахрийлари ва ногиронларига алоҳида ғамхўрлик кўрсатмоқда. Уларга маблағлар ажратаяпти. Айрим масъул ходимлар ўз ҳисобларидан Навоий, Зарафшон, Учқудуқ шаҳарларида яшаётган фахрийлар ва ногиронларга моддий ёрдам уюштиришаяпти.

Уруш фахрийлари ва ногиронларининг хонадонларига телефон ўрнатиш, уйларини таъмирлаш борасида қилинган ишларни санаб ўтсам, эҳтимол эриш туюлар. Кимлардир «нима қилибди, бурчингизни бажараяпсиз-да» деб эътироз билдиришлари мумкин. Тўғри, биз бурчимизни бажараяпмиз. Лекин гап Президент фармонлари ижроси устида бораётгани учун бу далиллар жуда ҳам керак. Фахрийлар, ногиронлар, байналмилалчи жангчиларга тиббий хизмат кўрсатишни яхшилаш мақсадида бултур «Саломатлик» дастурини ишлаб чиқдик. Шунга мувофиқ биринчи гуруҳ ногиронлари алоҳида тиббиёт ходимларининг назоратида бўлишади. Қолаверса, яқинда вилоят партия комитетининг қароргоҳи фахрийларга тиббий хизмат кўрсатадиган касалхона ва поликлиникага ажратиб берилди. Тан олиб айтишим керак: шу пайтгача вилоятимиздаги партия, совет ташкилотларининг бирорта қарору фармойиши бу қадар изчил бажарилмаган эди.

Ҳозир республика Президентининг фармони ижросини таъминлаш мақсадида вилоятимизда ишчи гуруҳи фаолият кўрсатмоқда. Ишчи гуруҳимизга вилоят советн депутатлари, доимий комиссиялар раислари, бўлим мудирлари ва бошқарма бошлиқлари аъзо бўлишган. Яқинда ўтказилган ишчи гуруҳи йиғилишида вилоят совети депутатларидан бири вилоятдаги барча биринчи гуруҳ ногиронларини шаҳар, район ва вилоят миқёсидаги раҳбарлар оталиққа олишса яхши бўларди, деган таклифни айтди. Таклиф қабул қилинди. Ҳозир ҳар бир ногиронга бириктиб қўйилган жавобгар кишилар бор. Улар нафақат байрам кунларида, балки белгиланган вақтда ногиронларнинг хонадонларига борадилар, керак бўлган тақдирда моддий ёрдам кўрсатадилар.

Афсуски, республика Президенти фармони етиб бормаган жойлар ҳам бор. Бизга бу ҳақда уруш фахрийлари ва ногиронларининг ўзлари хабар қилишаяпти. Томди, Учқудуқ, Конимех районларида нафақа пулларини ўз вақтида ололмаётган, имтиёзлардан фойдаланмаётганлар бор. Алоқачилар масофанинг узоқлиги, матлуботчилар савдодаги тақчилликни рўкач қилиш билан овора. Ҳолбуки, юқорида номлари тилга олинган районларда яшаётган уруш фахрийлари ва ногиронлари уй-жой талаб қилишаётгани йўқ, «телефон ўрнатиб бер» дея ариза кўтариб, идорама-идора югуришмайди.

Шунинг учун ҳам ишчи гуруҳимиз ўз йиғилишларида қишлоқларда фармон ижроси қандай бораётганлигини кўпроқ муҳокама қилмоқда. Масалан, қишлоқда яшовчи ногиронлар ва фахрийларни гўшт, сариёғ билан вақтида таъминлай олмаяпмиз. Давлатга топширилаётган гўштнинг маълум миқдори район эҳтиёжи учун қолдирилиши керак. Қишлоқ жойларида қарияларни иссиқ кийим-кечак билан таъминлаш ҳам муаммо бўлиб турибди. Биз ўз таклифларимизни вилоятдаги тегишли ташкилотларга юборганмиз. Албатта, бу муаммо яқин келажакда ўз ечимини топади. Энг муҳими, фармонни бажариш борасида қилинган ишлар кўзга ташланиб қолди. Бу эса аввало бозор иқтисодиёти шароитида уруш фахрийлари ва ногиронларини ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш сари қўйилган дастлабки қадам бўлди.

И. НАРЗИЕВ,
халқ депутатлари Бухоро вилоят совети раисининг ўринбосари.

Хабарлар оқимидан

НОРИН дарёсининг хушҳаво соҳилида жойлашган бу бино қисқа муддатда қуриб битказилди. Уни Учқўрғон районидаги 78-қурилиш-таъмирлаш ташкилоти бунёдкорлари барпо этдилар. Санаторийга «Наврўз» номи берилди.

— Даволаш муассасамиз уруш ва меҳнат жабрини кўрган қариялар турмушига нур киритишни, улар ҳаётини узайтиришни мақсад қилган, — дейди бош врач Тўлқинбой Ҳакимов.

Дарҳақиқат, санаторийда ошқозон-ичак, асаб хасталикларига малҳам қўйилади, шифобахш сувдан фойдаланилади. 60 кишига мўлжалланган бу мўъжаз масканда яна иккита икки қаватли бино қурилаяпти, 10 гектарлик боғ унинг ихтиёрига берилди.

* * *

НАМАНГАН районидаги Орджоникидзе номли жамоа хўжалигида бултур пиллачиликдан қарийб 272 минг сўм даромад қилиниб, унинг 87 фоизи қурт боқувчиларга иш ҳақи сифатида тақсимлаб берилган эди.

Шунинг учун бўлса керак, пиллачилик ишқибозлари бу йил кўпайиб кетди. С. Мамаева, Қ. Эшматова, Р. Халиловалар биринчилар қатори рўйхатга ёзилишди. Хўжаликда уларнинг аниқ ҳисоб-китоби тайёр. Печ, сўриток учун ёғоч, кўмир тарқатиш бошланмоқда.

Р. ИРИСОВ.

* * *

ЗОМИНДА чет эл моллари сотиладиган махсус дўкон очишга ҳаракат қилишаяпти.

ЗОМИН тайёрлов идораси меҳнат жамоаси Тошкентнинг тижорат ташқи савдо бирлашмаси воситачилигида Афғонистоннинг «Муҳаммад Ҳаким ва Ғулом Сахий корпорейшн лимитенг» фирмаси билан иқтисодий манфаатли битимни имзолади. Шартномага кўра зоминликлар афғонларга 100 тонна нўхат тайёрлаб берадилар ва бунинг эвазига қўшнилардан 100 минг доллар пул, 63 минг метр регизарин деб аталувчи мато, 20 минг дона кичик ва 15 минг дона катта япон рўмоллари оладиган бўлдилар.

Афғонлар мош, ловия, ёрёнғоқ каби маҳсулотларни чекланмаган миқдорда қабул қилиш истагини билдирдилар.

— Биз Зоминда махсус дўкон очамиз, — дейди тайёрлов идораси директори Яхшилик Тоғаев. — Шу тариқа чет эл моллари билан савдони йўлга қўямиз, токи ҳамюртларимиз ўғил уйлантириб, қиз чиқаришда буюм излаб тўрт тарафга югурмасинлар, олибсотару чайқовчилар қўлига тушмасинлар.

Абулқосим МАМАРАСУЛ ўғли,
«Халқ сўзи» мухбири.

Фарғона ипак-йигирув фабрикаси маъмурияти ишчи-хизматчилар саломатлигига эътибор билан қараб келмоқда. Андижон тиббиёт институтининг врач ва ҳамширалари шартнома асосида фабрика хизматчиларини тиббий кўрикдан ўтказишиб, маслаҳат ва тавсиялар бериб борадилар.

СУРАТДА: ҳамшира Ш. Пиденич йигирув цехи ишчиси Т. Алимова билан суҳбатлашмоқда.

Ш. АЛИМОВ олган сурат.

Экологик хатар

- **ТОШКЕНТ ШАҲРИ ҲАВОСИНИ БУЛҒАЁТГАН МАНБА 14 МИНГДАН ОШДИ.**
- **ЙИЛИГА 400 МИНГ ТОННАДАН ЗИЁД ЗАҲАРЛИ МОДДА ҲАВОГА ЧИҚАРИЛМОҚДА.**
- **БУНИНГ УСТИГА АВТОМОБИЛЛАР ТАРКИБИДА 100 ХИЛДАН КЎПРОҚ ЗАҲАРЛИ МОДДАЛАРИ БЎЛГАН 360 МИНГ ТОННА ГАЗ ТАРҚАТАДИ.**
- **ЭКОЛОГИК ҚОНУН-ҚОИДАЛАРНИ БУЗГАНИ УЧУН 463 РАҲБАР ХОДИМГА 22.075 СЎМ ЖАРИМА СОЛИНДИ.**

МАЖЛИС ҚИЛА-ҚИЛА...

ЭШИТГАННИНГ этини увиштирадиган бу совуқ рақамлар ишончли манбадан — Тошкент шаҳри фаолларининг экологик вазиятга бағишланиб февралнинг охирларида ўтказилган йиғилиши қароридан олинди. Ўшанда ҳам юқоридаги рақамлар келтирилиб, шаҳар устида муаллақ турган экологик фалокат хусусида қизғин баҳслашилганди. Қарангки, бу гал ҳам асосан аввалги йиғинда сўзлаганлар минбарга чиқишди. Конференцияга ҳозирлик кўрилаётган экан.

Кошки эди сўзбозлик билан иш битса! Гапдонлик қила-қила мамлакатни шу аҳволга солдик, орттирганимиз «мажлислар мамлакати» деган лақаб бўлди, рўзғорни эса бутунлай барбод этдик.

Экологик вазиятни соғломлаштириш учун кураш соҳасида ҳам мажлислару йиғинлар аллақачон асосий қуролга айланган. Шунинг учун ҳам инсониятни ҳалокатга олиб келувчи уч фалокатнинг бири — экологик ҳолат илгари охирида тилга олиниб келинган бўлса, мана энди биринчи ўринга чиқди.

Аммо инсоф юзасидан айтиш керакки, Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети раҳбариятини мажлисбозликда айблаш нотўғри бўлур эди. Биз ҳам бундай фикрдан мутлақо йироқмиз. Чунки бу жамоа аъзоларида жонкуярлик етарли. Улар вазиятни узлуксиз кузатиб борадилар, корхона, ташкилот ва муассасаларнинг раҳбарларини вақти-вақти билан йиғиб, аҳволни тушунтирадилар, экологик вазиятни соғломлаштириш йўллари хусусида фикрлашадилар, аниқ, лўнда таклифлар киритадилар, фақат бугина эмас, шаҳар ҳавосини кўпроқ ва тўхтовсиз булғаётган корхоналар, уларнинг раҳбарларига жарималар соладилар.

Лекин, афсуски, комитетнинг бу саъй-ҳаракатлари кутилган натижаларни бермаяпти. Корхоналар жарималарни тўлаяптилару ҳавони булғашни давом эттираяптилар. Жамоанинг пулига қачон кимнинг жони ачиган, ахир! Шу боис мажлислар бўлаверади, минбарга чиққан нотиқлар камчилик ва нуқсонларни, ким билсин, нечанчи мартадан такрорлайдилар, таклифлар киритадилар. Бу ёқда эса аҳвол ўзгармайди, кундан кун баттар деганларидек, инсонлар нафас олиб турган ҳаво, улар ичадиган сув заҳарланиб бораверади. Шаҳар фаолларининг мажлисида бу фикр яна бир бор исботланди.

Шаҳар ҳудудида саноат корхоналарини жойлаштиришдаги жинояткорона масъулиятсизлик, охирини ўйламай буйруқ ва кўрсатмалар бераверишни иш юрита билмаслик аҳолининг соғлиғи масаласида қимматга тушаётир. Бугунги кунга келиб шаҳарда жойлашган корхоналар сони 2 мингга (!) етди. Бунинг оқибати шу бўлдики, Қорасув ва Салар сувларида чўмилиш ҳам таъқиқлаб қўйилди. Боиси — Қорасув сувининг таркибида вабо тарқатувчи заррачалар борлиги аниқланган. Саларнинг суви ҳам, ичи ҳам ўта ифлос ва саломатлик учун хавфли. Бу — мажлисда қатнашган санитария-эпидемиология станцияси вакилининг гапи.

Ҳозир шаҳар кўчаларида кунига 180 минг (!) транспорт воситаси ҳаракат қилади. Бунга сервис хизматининг ёмонлиги, бензинларнинг сифатсизлиги, ер ости йўлларининг озлиги ва светофорларнинг кўплигини қўшсангиз, шаҳар ҳавосининг таркиби кўз олдингизга келади. «Икарус» тоифасидаги автобуслар ҳамманинг жонига тегди. Яқинига йўлаб бўлмайди, дамқайтаргичидан бурқсиб чиқадиган тутунининг заҳри димоқни ёради, ўпкада оғриқ пайдо қилади. Ҳеч бўлмаса шу автобусларни газ билан юрадиган қилишнинг иложи йўқ?

Биз шундай деймиз-у, бироқ ҳамма муаммо осонгина ҳал бўлавермас экан-да. Қаранг, бизда суюлтирилган газнинг сифати, яъни тозалиги шу даражада эканки, ундан фақат хонадонларда фойдаланса бўларкан. Агар автомобилларга ўрнатса, ҳавони бензинга нисбатан ҳам кўпроқ булғар экан.

«Ўзавтотранстехника» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг вакили мажлисда қизиқ гапини айтди: «Бизга текшириш учун олиб келинадиган бензин турларининг таркибида 10 фоиз атрофида сув, 16 фоиздан кўпроқ мой бўлади. Аҳвол шундай экан, автомашиналар ҳавони қандай қилиб булғамасин, ахир!»

Бензин таркибида мой бўлишини оқлаш мумкин дейлик. Чунки ҳар иккисининг хомашёси бир: нефтдан олинади. Аммо сув қаердан пайдо бўлар экан? Мой ҳам, сув ҳам бензинга атайлаб қўшилмасмикин? Текин сувнинг қимматига мой билан бензин нархининг фарқи қўшиб ҳисобланса, нефтфуруш ташкилотлардаги «ишбилармонлар» ҳамёнига тушаётган мўмай даромад оқими тахминий бўлса ҳам ойдинлашади. Хуллас, хуфёна иқтисод ҳамма соҳаларда халқнинг тинкасини қуритаяпти.

Шаҳар ҳавосини асосан (80 фоиз) транспорт воситалари булғаётган экан. Хўш, давлат автомобиль маҳкамаси нима қила олади? ГАИ вакилининг мажлисда таъкидлашига қараганда, бу ташкилотнинг қўлидан ҳайдовчиларга жарима солишдан бошқа ҳеч нарса келмас экан. Қарангки, ушбу жарима пуллари охирги тийинигача давлат бюджетига ўтиб кетаркан!

Мажлисда шундай фикр ўртага ташланди: жарималардан тушаётган маблағ ҳисобига шаҳар давлат автомобиль маҳкамасида экология масалалари билан шуғулланадиган алоҳида бўлим очилса. Ҳар ҳолда ўйлаб кўришга арзийдиган фикр. Гап шундаки, бу бўлим навбатдаги маош манбаига айланиб қолмай, тайинли иш билан шуғулланса, амалда наф келтирса бас. Зотан, «Водоканал» тресги вакили таъкидлаганидек, экология масаласида муаммонинг катта-кичиги бўлмайди.

Халқ депутатлари шаҳар совети ижроия комитети ўз ҳудудидаги экологик вазиятга бевосита масъул. Шу муносабат билан шаҳар ҳокимияти раисининг муовини Муҳаммаджон Зуфаровнинг мажлис минбаридан айтган айрим фикрлари хусусида тўхталиш ўринли бўлур эди. «Мен шаҳар ҳудудида чинорларни кўпайтиришга қаршиман», — деди у киши. Бу фикрга қўшилмоқ керак. Чунки чинор ўзидан инсон саломатлигига акс таъсир этувчи моддалар чиқаради. Чинорга қуш қўнмаслиги ҳам бор гап. Шу боис ота-боболаримиз чинорларни хонадонлардан нарига, яъни одамлардан узоқлатиб экканлар.

Аммо ҳурматли муовинининг «Олимларимиз шаҳарда қандай дарахтларни кўпайтириш маъқуллигини аниқлаб беришлари керак» деган фикрига тўла қўшилиб бўлмайди. Қайси дарахт қандай хусусиятга эга эканлигини, қаерга нима экиш кераклигини ўзбеклар қачондан бери билмайдиган бўлиб қолдилар? Олимларни нари қўйиб, оддий бир ихлосманд ўзбекка имкон яратиб берилса, шаҳарда нима экиш маъқуллигини тушунтирибгина қолмай, оз фурсатда даҳаларни дарахтларга буркайди. Бу жиҳатдан Муҳаммаджон аканинг ўзлари ҳам кўпни кўрган, билимдон, зукко одам эканликларини таъкидлаш керак.

Мажлис аҳли республика табиатни муҳофаза қилиш давлат комитети вакилининг маърузасидан кўп нарса кутганди. У аввало «самогон» сўзининг машҳур Аркадий Райкин талқинидаги маъносини шарҳлашдан бошлади. «Самогон» — «ўзимиз ҳосил қиламиз, ўзимиз ичамиз» дегани экан. «Экология ҳам шундай, — хулоса чиқарди нотиқ, — ўзимиз ифлос қилиб, ўзимиз ютамиз». Агар у «ўзимиз» деганда 7 миллиондан ошиб кетган барча шаҳарликларни назарда тутаётган бўлса, фикри бироз янглиш. Чунки юқорида айтганимиздек, Тошкент ҳавосини асосан 2 мингта саноат корхонаси билан 180 мингта автотранспорт воситаси булғаяпти.

Хулоса шуки, фалокатли даражага яқинлашиб қолган экологик ҳолатни фақат ва фақат тайинли амалий чоралар билангина ўнглаш мумкин. Шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети раиси Ш. Иброҳимова маърузаси сўнгида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг ҳаракат дастурида ҳозирги таҳликали экологик вазиятни соғломлаштириш Марказкомнинг жонажон иши эканлиги қайд қилиб қўйилганлигини таъкидлади. Кошки эди амалда ҳам шундай бўлса!

А. ЙЎЛДОШЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Бозор ва озиқ-овқат муаммоси

ДЕҲҚОН ҲАМ, ХАРИДОР ҲАМ ЮТАДИ

Суҳбатдошимиз ҳақида қисқача маълумот: Ҳамроқул Холиқович Холиқов — Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалиги вазирлигининг мева ва сабзавот етиштиришни интенсивлаш бош бошқармаси бошлиғи, 46 ёшда, ўзбек, коммунист, қишлоқ хўжалиги фанлари номзоди. Бундан аввал Тошкент қишлоқ хўжалиги институтида ўқитувчи, Жиззах вилоятидаги «Комсомол» давлат хўжалигида бош агроном, Тошкент вилоят партия комитетида инструктор, халқ депутатлари Коммунистик район совети ижрокомининг раиси, Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитетида, кейинчалик Қишлоқ хўжалиги давлат-кооператив комитетида бўлим ва бошқарма бошлиғи, республика Деҳқонлар уюшмаси бошқарув раисининг биринчи ўринбосари вазифаларида ишлаган.

— Ҳамма манфаатдор ва дахлдор бўлган тармоқ олдида турган вазифалар ҳамда муаммолар хусусида фикр юритсак. Яқинда матбуотда Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг «Республика фондига етказиб бериладиган мева-сабзавот маҳсулотларининг энг юқори шартномавий нархлари тўғрисида»ги қарори қабул қилингани ҳақида ахборот босилди. Тажрибали мутахассис ва шу соҳа мутасаддиси сифатида мазкур қарор моҳиятини кенгроқ шарҳлаб берсангиз.

— Республика ҳукумати эълон қилган бу ҳужжатни аҳолини ижтимоий ҳимоялаш юзасидан ишлаб чиқилаётган катта дастурнинг таркибий қисми дейиш мумкин. Мазкур қарорга кўра картошка, сабзавот, полиз экинлари, мева ва узумнинг энг юқори шартномавий харид нархлари жорий этиладиган бўлди.

Аввало шуни таъкидлаш керакки, ҳозирга қадар хўжаликларимиз ана шу экин турларини экиб ҳосил етиштириш ва давлатга сотишга яхши эътибор бермай келаётгандилар. Сабаби — бу маҳсулотларнинг харид нархлари жуда паст бўлиб, баъзи ҳолларда кўрилган даромад ҳатто сарф-харажатни ҳам қопламасди. Энди эса бунга чек қўйилади.

1991 йилда етиштирилган картошка, сабзавот, мева ва узумнинг камида 60 фоизини республика фондига энг юқори нархларда топшириш мўлжалланмоқда. Бу давлат буюртмаси ҳажмига тенг миқдор. Қолган қисми колхоз ва совхозларнинг ўз ихтиёрлари билан республикамизда, шунингдек ундан ташқарида эркин нархларда сотилади ёки маҳсулот алмаштириш асосида моддий-техника ресурсларига ҳамда ускуналарга айирбош қилиниши мумкин.

— Янги тартиб нима беради?

Аввало маҳсулот турларига табақалаштирилган ҳолда ва мавсумга қараб нарх белгиланганлигини таъкидлаб ўтиш зарур. Масалан, агар 1990 йил июнь ойининг иккинчи ярмида помидор ҳосили бир тоннасининг харид нархи 400 сўмга тенглашган бўлса, бу йил унинг энг юқори нархи 600 сўмга, пиёзнинг нархи эса 300 сўмдан 400 сўмга ортади. Худди шу даврда бир тонна картошканинг нархи ўтган йилдаги 220 сўм ўрнига 550 сўмгача етади.

Биринчи майга қадар сотиладиган ҳар тонна карамнинг нархи бултурги даражадан 90—150 сўм, 16 майдан 31 майгача эса 175 сўм юқори бўлади. Яъни бир тонна эртаги карамнинг шартномавий нархи нисбатан 650 ва 550 сўм миқдорида белгиланган.

Хўраки узум етиштирувчи хўжаликлар ҳам катта иқтисодий фойда кўрадилар. Бу хил неъматнинг бултурги нархларига ўртача 125—210 сўм қўшилади. Биринчи гуруҳга кирадиган маҳсулотларнинг биринчи нави 660 сўмдан, иккинчи нави 560 сўмдан, учинчи гуруҳга кирувчи чиллакининг бир тоннаси 10 августга қадар 800 ва 700 сўмдан сотилади. Бултур эса чиллакининг бир тоннаси ўртача 540—530 ҳамда 600—480 сўмдан топширилган эди.

Олма, нок ва ўрикларнинг ҳам энг юқори шартномавий нархлари белгилаб қўйилди. Бу турдаги меваларнинг ҳар тоннаси бултургига қараганда мутаносиб равишда 100, 240, 90 сўм қимматроқ сотилади.

Шу кунларда Ўзбекистон ССР Нарх давлат комитети картошка, сабзавот, полиз экинлари, мева ва узумнинг энг юқори шартномавий нархлари рўйхатини тузмоқда. Бу рўйхат тез орада вазирликлар, идоралар, манфаатдор корхоналар ва ташкилотларга етказилади.

Таъкидлаб ўтиш керакки, республика ҳукумати Қорақалпоғистон Вазирлар кенгашига, вилоят советлари ижроия комитетлари, Тошкент шаҳар совети ижроия комитетига мева-сабзавот маҳсулотлари, хўраки узум, ёнғоқ, қуруқ мевалар ва майиз, уларни қайта ишлаб тайёрланган маҳсулотлар чакана нархларини мустақил тасдиқлаш ҳуқуқини беради, лекин улар белгилаб қўйилган энг юқори нархлардан ошиб кетмаслиги керак. Бозорда ана шу маҳсулотларнинг сероблигига қараб харид нархлари энг юқори даражадан пасайтирилиши ҳам мумкин.

Кўрамизки, колхоз ва совхозлар бундан буён мева, сабзавот, полиз маҳсулотлари, картошка етиштиришни кўпайтиришдан, қолаверса, неъматларни эртароқ чиқаришдан манфаатдордирлар. Демак, эндиликда иқтисодий рағбат бор. Бу бозорни дармондорига бой маҳсулотлар билан сероб қилишнинг муҳим омилидир. Вужудга келтирилган иқтисодий замин, шарт-шароитдан деҳқон ҳам ютади, харидор ҳам.

— Бу — масаланинг иқтисодий томони. Бозор сиёсатига ўтиш ҳақида гап чиққанидан кейин чакана савдода нархнаво кўтарилиб кетди. Халқимизнинг озиқ-овқатга, айниқса мева, узум, сабзавот, картошка ва резаворларга талабини тайёрлов идоралари қондиролмай қолдилар. Яъни давлат дўконлари пештахталари ҳамиша ҳувиллаб ётади. Бу муаммони ҳал этиш борасида вазирлик томонидан қандай чоралар кўрилмоқда?

— Гапингиз тўғри, ҳолва деган билан оғиз чучимайди... Қарорлар, фармойишлар, кўрсатмалар кўп, аммо натижаси кутилгандек бўлмаяпти. Шуниси ҳам борки, бошланган хайрли ишу ташаббус қишлоқ хўжалигида, айниқса деҳқончиликда дарҳол ижобий ўзгаришларга олиб келиши, бирданига ҳаммаёқ мўл-кўл бўлиб кетиши қийин. Республика раҳбарияти саъй-ҳаракати билан кўрилаётган изчил ва қатъий чора-тадбирлар яқин келажакда ўз самарасини бериши аниқ. Озиқ-овқат тақчиллигини енгиш учун ҳам ижтимоий, ҳам шахсий сектордаги мавжуд резерв ва имкониятларни сафарбар этишга астойдил киришилди. Президент фармонига биноан ўтган йили 183 минг гектар ер томорқа учун ажратиб берилди. Бу йил яна 108,5 минг гектар майдон тақсимланади. Мақсад — томорқаларда ҳам, жамоа ва давлат хўжаликларида ҳам кўпроқ озиқ-овқат, яъни мева, узум, сабзавот, полиз маҳсулотлари, картошка сингари нознеъматларни кўпроқ етиштириш, аҳоли дастурхонини тўкин қилиш.

Бундан ташқари пахта майдонларини аста-секин қисқартирила бориб, боғ-роғлар, токзорлар, сабзавот ва полиз пайкаллари кенгайтирилмоқда. Масалан, ўтган йили республика бўйича 1.829,9 минг гектар ерга чигит экилган эди. Бу йил пахтага 1.659,5 минг гектар ажратилмоқда. Шундан бўшаган майдонларнинг каттагина қисмида янги боғлар ва токзорлар барпо этилаяпти, 164 минг гектарга эса сабзавот экилади. Бунда маҳсулотни бир маромда — эртаги, ўртаги ва кечки муддатларда чиқаришга алоҳида эътибор берилаяпти. Ҳозирги кунгача 55 минг гектар майдонга эртаги сабзавот уруғлари ва кўчатлари қадалган. Бошқача айтганда, ўтган йилдагига қараганда 24 минг гектар кўп майдонга эртаги сабзавот экилди.

Агар рақамлар тили билан гапирадиган бўлсак, бу йилги манзара қуйидагича изоҳланади: жами 3,5 миллион тонна ёки бултургига қараганда 800 минг тонна кўп сабзавот етиштирилади. Барча хўжаликларда 43 минг гектар майдонга картошка экилади. Шундан 16 минг гектардагиси эртаги бўлади. 133,9 минг гектар боғлардан 732 минг тонна мева, 98,5 минг гектар ҳосил берувчи токзорлардан 787 минг тонна узум олиш мўлжалланмоқда. Бултургига қараганда 81 минг тонна мева, 54 минг тонна узумни кўп етиштириш режалаштирилаяпти. 78 минг гектар майдонда полиз экинлари парвариш қилиниб, 1 миллион 200 минг тонна қовун ва тарвуз олинади.

— Қишнинг охири, эрта баҳорга келиб сабзавот таъминотида узилишлар бўлади. Ўзбекистон ўз иқлим шароитига кўра жаннатмакон ўлка: қиши қисқа, ёзи узун. Қуруқ ва илиқ кунлар 8—9 ой давом этади. Шундай экан, икки ва ҳатто уч маротаба ҳосил етиштириш мумкин. Шунга қарамай сабзавот ва мева танқислиги муаммоси ҳеч ҳал бўлмаяпти.

— Саволингизни тушуниб турибман. Дарҳақиқат, бизда халқимизни йил бўйи янги сабзавот билан таъминлаб туриш имкониятлари катта. Кейинги пайтларда бу соҳада муайян ишлар қилинди: иссиқхоналарни кенгайтириш, шу йўл билан қишда ҳам аҳолига помидор, бодринг, резавор, лимон сингари дармондори нознеъматлар етказиб бериш чоралари кўрилди. Бундан ташқари полиэтилен плёнкалар остида экин парвариш қилиш каби илғор усул тобора кенг қўлланилмоқда. Аммо қатор муаммолар ҳам борки, уларни бартараф этмасдан туриб бу соҳада олға силжиш мумкин эмас. Мавжуд иссиқхоналарда етиштирилаётган ҳосил кам, аниқроғи — ўтган йили ҳар квадрат метр майдон ҳисобига 4,6 килограммдан маҳсулот олинди, холос. Бундай оқсаш сабаблари кўп. Биринчиси, иссиқхоналарда юқори малакали мутахассислар етишмайди. Шу важдан агротехника қоидаларига ҳамиша ҳам тўлиқ амал қилинавермайди. Иккинчидан, кўпчилик иссиқхоналаримиздаги асбоб-ускуналар эскириб қолди, яъни жорий ремонт қилиниши лозим. Ҳозирги пайтда ана шу муаммоларни ечиш йўлларини излаяпмиз. Қишлоқ хўжалиги техникумларида иссиқхоналар учун мутахассислар тайёрланадиган бўлимлар очилмоқда. Бош бошқармамизда махсус бўлим ташкил этилди. У иссиқхоналарга илмий асосда раҳбарлик қилиш, илғорлар тажрибасини оммалаштириш билан шуғулланади. Соҳага оила пудратини кенг жорий этиш йўли билан ҳам маҳсулот етиштиришни анча кўпайтиришни мўлжаллаб турибмиз.

Бу йил 400 гектардан ошиқроқ майдондаги иссиқхоналарда ҳосил етиштирилмоқда, 2.071 гектар ерда эса плёнка остида эртаги сабзавот ва резавор экинлари парваришланаяпти. Вазифа ана шу илғор усулни республиканинг ҳамма хўжаликларида кенг ёйишдан иборат.

— Яқинда мева-сабзавотчилик ва узумчилик давлат-кооператив концерни ташкил этилди. Сиз раҳбарлик қилаётган бош бошқарма ва мазкур ташкилот бир-бирининг ишини такрорламайдими, улар ўртасида қандай фарқ бор?

— Ўринли савол. «Узплодоовощвинпром» концерни Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси ташаббуси билан тузилди. Унинг таркибига мева ва сабзавотчиликка ихтисослашган хўжаликлар, тайёрлов-савдо, қайта ишлаш корхоналари, транспорт, лойиҳа-қурилиш ташкилотлари киради. Бошқача айтганда, концерн ноз-неъмат етиштиради, тайёрлайди, сақлайди ва қайта ишлайди, истеъмолчиларга етказиб беради. Хуллас, ҳамма иш билан ўзи шуғулланади.

Қишлоқ хўжалиги вазирлиги эса пахтакор хўжаликларда мева, узум, сабзавот, полиз экинлари етиштиришни интенсивлашга кўмаклашади, уларнинг ишини мувофиқлаштириб боради. Фикрим тушунарлироқ бўлиши учун қуйидаги рақамларни тилга олмоқчиман: республика бўйича полиз маҳсулотларининг 80 фоизи, сабзавотнинг 60, мева ва узумнинг 30 фоизи вазирлигимиз ҳиссасига тўғри келади.

Хуллас, «Сиз бир ёндан, биз бир ёндан» дегандек, ҳар икки ташкилот ҳам маъмурчилик учун курашади. «Дала — дастурхон» жараёни тиним билмай ишлаб туриши учун ҳали кўп иш қилишга тўғри келади. Шу мақсадда деҳқончилик маданиятини ошириш, илғор технологияларни жорий этиш, селекция ҳамда уруғчиликни яхшилаш, ишлаб чиқаришга механизацияни жорий этиш ва яна кўпдан-кўп ишларни амалга ошириш зарур.

Энди яна суҳбатимиз бошида тилга олинган қарорга қайтсак. Ишончим комилки, бу муҳим дастур изчил ва собитқадамлик билан ижро этилса, мева, сабзавот, полиз маҳсулотлари янада кўпаяди, хиллари ортади, сифати яхшиланади, исрофгарчиликнинг олди олинади. Демак, аҳолини озиқ-овқат билан, жумладан дармондорига бой ноз-неъмат билан таъминлашда туб бурилиш ясалади.

Суҳбатдош:
Тоҳир Мирҳошим ўғли **МИРҲОДИ**,
«Халқ сўзи» мухбири.

МУҲАРРИР— ИЖРОКОМ РАИСИ

Ўзбекистон ССР Президентининг Фармонига мувофиқ Сурхондарё вилоятининг Сариосиё райони заминида Узун райони ташкил этилди.

Яқинда Узун район советининг биринчи сессияси бўлиб ўтди. Халқ депутатлари район совети раислигига илгари Сариосиё район ижроия комитетининг раиси бўлиб ишлаган Ўзбекистон ССР халқ депутати Эшдавлат Сафаров, район ижроия комитети раислигига эса «Сариосиё ҳақиқати» рўзномаси муҳаррири Нусратулло Шоймардонов сайландилар.

Р. ТОЖИ.
«Халқ сўзи» мухбири.

РЎЗНОМАНИ ҚАЕРДАН ОЛАЙЛИК?

Ассалому алайкум, ҳурматли бош муҳаррир!

Бугунги кунда Наманган шаҳридаги «Союзпечать» дўконларида рўзномангиз ҳаммага ҳам етмаяпти. Фақат «Халқ сўзи» борми? Келдими ўзи? Нега оз? Бу қанақаси? Илтимос, битта топиб беринг» қабилидаги сўзларни эшитаяпмиз. Бу йил обуна бўлмаганлар армонда қолишди.

Наманганга келаётган рўзномангизга оз бўлсада қўшиб бўлмайдими?

Узр. Бироқ бу — халқ сўзи, мен фақат вакилман. Коллективингизга соғ саломатлик, осойишталик тилаб, халқ дилидаги сирли туйғуларни саҳифаларда ўқиймиз деб, ҳурмат билан:

Наманган вилояти ички ишлар бошқармаси ходимлари номидан

Неъматжон **МАМАЖОНОВ**.

НАВРЎЗДА ХАЙР-ЭҲСОН

Гулларга бурканиб, қалбларни яшартириб, шоирлар илҳомини ошириб кириб келган Наврўз диёримиз узра қучоғини тобора кенг очмоқда. Наврўз шодликлари ва қутловлари бу сафар ўзга йиллардак тароватли бўлди. Ойнаи жаҳонда, радио тўлқинларида, рўзнома ва ойномаларда қадимдан Шарқ халқлари табиатига мос бу байрам кенг ёритилди. Қадамининг қутлуғ бўлсин жозибали, нафис, ҳамиша навқирон Наврўзимиз, умидли эртамиз, гўзал удумимиз.

Шарқ мамлакатларида Рўза кунлари муносабати билан бир оз кейинга кечиктирилган бу байрам тантаналари давом этаяпти. Тошкенти шаҳри азимнинг Туркқўрғон маҳалла аҳли ўтказган шодиёнада ёшу қари иштирок этди. Турли миллат вакиллари дўстлик, бирадарлик, эзгулик тилаклари билан қатнашган шодиёна Наврўзимизнинг тарбиявий аҳамияти ҳам ортиб бораётганини намойиш қилди. Маҳалла қариялари Султон Ёқубов, Тошпўлат Муҳаммаджонов, табаррук оналар Ҳадича Юсупова, Марҳамат Шокироваллар ўз эзгу ниятларини билдирдилар.

Адҳам Раҳмат, Соиб Хўжаев, Тошкентбоев кўчаларида истиқомат қилувчилар кўчаларига янги ном берилганлигидан мамнун эканликларини изҳор этдилар. Дастурхонларга тортилган таомлар қаторида баҳор элчиси сумалак ҳам бор эди. Шу куни Октябрь район ижроия комитети хайр-эҳсон жамғармаси Туркқўрғон маҳалласида истиқомат қилувчи кўп болали оилаларга, туну-кун сумалак қозони тепасида бўлган жонкуярларга гиламлар, қимматбаҳо чинни идишлар, кийим-кечаклар ҳадя этди.

Маъмур МАЪРУФ ўғли.

СУРАТДА: Совғалар топшириш чоғи.
Муаллиф олган сурат.

Кўнгил тўлқини

ҚАДРИЯТЛАРИМИЗНИ ЭЪЗОЗЛАЙЛИК

БУНДАН бир неча йиллар муқаддам дўстларимдан бири одамларда меҳр-оқибат, хушмуомалалик йўқолиб бормоқда, деган эди. Кейинчалик шу хусусда тез-тез ўйлайдиган бўлиб қолдим. Ўзаро суҳбатларда кишилардаги хушмуомалаликка алоҳида эътибор билан қарайдиган бўлдим.

Хизмат юзасидан хорижий мамлакатларда бўлганимда, ватандошлар билан учрашганимда, улардаги ўзбекона хуштаъвозелик, ўзаро ҳурмат-эҳтиромни кўрганимда, беихтиёр дўстимнинг гапини эслардим. Бу айниқса, юртимизга ташриф буюрган ватандошлар билан суҳбатларида яққол сезилади. Улар қўлларини кўксиларига қўйиб, ним табассум билан: «Ассалому алайкум, тақсир», «Буюрсинлар, афандим!», «Бош устига, ҳазратим», «Марҳамат қилиб айтолмайсизми!», «Тақсир, бир нарса сўрасам айбга буюрмайдилар!», «Илтифотингизни дариғ тутмасангиз» каби иборалар билан муомала қилиб, суҳбатдошларини ўзларига ром этишади. Ҳурмат-эҳтиромнинг, инсонга меҳр-муҳаббатнинг бу қадар улуғлигига тасаннолар айтмай бўладими! Шунча йиллар ватандан узоқда яшасалар ҳам ота-боболаримиз удумини улуғлаб, ўзбекона урф-одатларимизни ва она тилимизни соф сақлаган инсонларимиз кўриб, уларга минг бор таъзим бажо этилса ҳам оз. Шукурки, шу тариқа хушмуомалалик оз бўлса-да диндорлар орасида сақланиб қолган. Бундай суҳбатларни ўзимизнинг турмушимиз, маданиятимиз билан беихтиёр солиштириб, аждодлар удумидан узоқлашиб кетмаяпмизми, деган ўй тинчлик бермайди.

Хизмат юзасидан бир-биримизга, ҳатто юқори ташкилот раҳбарларига, биз умримизда учрашмаган ёки биздан бир неча бор ёши улуғ ва билимдон кишиларга ҳам «Ўртоқ фалончиев» деб мурожаат қилишимиз яхшимикан? Ахир бутун бир давлатнинг раҳбари ёки вилоят бошлиғи қандай қилиб умрида кўрмаган кишининг ўртоғи бўлиши мумкин? Ундан кўра ота-боболаримиз удумидан ўрнак олиб, «Муҳтарам фалончи-пистончи ўғли», деб ёзсак қалай бўларкин? Бирор нарсанинг ижобий ҳал этилишини сўраб ёзиладиган хатлар: «Муҳтарам фалончиев, илтифотингизни аямасдан...» ёки «Марҳаматли пистончиев, саховатингизни дариғ тутмай... шу нарсани ҳал қилиб берсангиз...» қабилида ёзилса, балки ўша одамнинг кўнгли тош бўлса ҳам эриб кетармиди...

Қисқаси, хизматда ҳам, кундалик турмушда ҳам илтифотлилик ва хушмуомалаликдан ҳали ҳеч ким ютқазган эмас. Бу борада аждодларимизнинг қанчадан-қанча ибратли ишларига тарих гувоҳ. Улар удумидан ибрат олсак, руҳларини шод этсак, бажармоқчи бўлган ишимизнинг биринчи қадамидан тўғри йўл топган бўлур эдик.

Янгитали УСМОНОВ,
Фарғона вилоят хорижий сайру саёҳат бўлимининг бошлиғи.

БОШЛАНИШИ ҚИЙИН КЎЧМОҚДА

Одилов ва бошқалар устидан суд жараёни

Бу «иш» суд бўлишидан анча илгариёқ ўз чўққисига кўтарилди. Гўё ҳукм чиқарилганидек Одиловни аллақачон жиноятчи деб эълон қилиб юборишди. Сўнгра эса овоза бўлган «иш» ҳақида унутгандек бўлишди. Мендан бир неча бор шундай деб сўрашди:

— Нима бўлди, Одиловни жазолашдими ёки..?

«Ёки». Бинобарин суд бошланиши арафасида, яъни 17 апрелда прокуратура муаммолари муҳокама қилинаётганда халқ депутати мазкур «иш»га доир саволни яна ўртага қўйди: ниҳоят кўриб чиқиладими ёки йўқми? 18 апрелда суд бошланди.

Эслатиб ўтаман: Аҳмаджон Одилов, деҳқончилик-саноат бирлашмасининг бош директори (Ўзбекистон), Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, СССР Олий Советининг депутати (собиқ депутат, албатта), кўпдан-кўп орденлар ва бошқа мукофотлар (жами 47 та) нишондори, йирик миқдорда ўғирлик қилишда, порахўрликда, мансабидан фойдаланиб суиистеъмолликка йўл қўйганликда, яъни қийноққа солишдан тортиб то қамашга қадар усулларни қўллаб, одамларни ҳақоратлашда айбланмоқда. Буларнинг барчаси исботланадими ёки йўқми — суд жараёни кўрсатади.

Суд тергови бошланиши олдидан мажбурий ҳисобланган тайёргарлик масалаларини ҳал этишга икки кун кетди. Булар судланувчиларнинг ким эканликларини аниқлаш, суд таркиби ҳамда жараёнда қатнашувчиларнинг барчасини эълон қилиш, уларга ишонч билдириш ёки раддия бериш ҳақидаги масала, илтимосномаларни кўриб чиқиш, судланувчиларга уларнинг ҳуқуқларини, гувоҳлар, экспертлар, таржимонларга эса мажбуриятларини тушунтиришдан иборат бўлди. Хуллас, одатда «расмиятчилик» деб аталадиган ишлар кўрилди. Бироқ, ана шундай «расмиятчилик»лардан биттаси суд жараёни бошланиши олдидан кутилмаган тўсиққа айланди.

Аҳмаджон Одилов, бундан кейин эса ҳамма судланувчилар давлат қораловчиларини (улар икки киши) қатъиян рад этишларини айтишди. Далиллар: ҳар иккала қораловчи СССР Прокуратураси марказий маҳкамасининг ходимларидир; улар тергов устидан назорат олиб борганлар; тергов ўтказилаётганда қонунсизликка йўл қўйилганлиги ҳақида ёзилган кўпдан-кўп шикоятларга (Одилов 474 та шикоят ёзган) ўзлари жавоб қайтаришган ҳамда қонунбузарлик бўлмаган деб топишган. Айбланувчилар иш ҳужжатлари билан танишиб чиқишлари учун имконият беришмаган. Одилов давлат қораловчиларига қарши ўзида 21 моддадан иборат эътирозлар борлигини айтди.

Судланувчилар ва уларнинг оқловчилари томонидан прокурорларнинг бу қадар қатъиятлик билан рад қилинганликлари ҳақида мен камдан-кам эшитганман. Масъулиятни зиммамга олиб айтишим мумкинки, у ҳимоянинг ўзига хос кўриниши: суд жараёнини чўзиш ёки обрўсизлантириш, дастлабки тергов учун «ўч олиш», йўлланган шикоятларга берилган қониқарсиз жавоблар учун мансабдор шахсларга нисбатан ғазабноклик. Буларнинг барчасини назарда тутмаслик мумкин эмас.

Шундай савол туғилади: рад этиш чиндан ҳам асоссизмикан?

Ҳа, прокурор давлат номидан айбловчи вазифасини бажаради. Шундай экан, «айблов йўналиши»да бўлиш унинг учун табиий бир ҳол. Худди адвокат «оқлаш йўналиши»да тургани сингари. Бироқ ҳимоячи ўз ҳомийлигидаги кишининг барча нуқтаи назарларини қабул қилиши лозим. У тақдирини ишониб топширган одамни қоралаш ҳуқуқига эга эмас. Агар судланувчи ўз айбини инкор этиб, ёлғон гапираётган бўлса, адвокат ҳақиқатни айтишни маслаҳат бериши мумкин, лекин зинҳор-базинҳор суд олдида ёлғон гапираётганини фош этиш йўлини тута олмайди. Оқловчи ўз ҳимоясидаги кишига ҳуқуқий ёрдам кўрсатади, бироқ баъзи ҳолларда ёзишаётганидек «ҳақиқатни излашда» айблов билан ҳамкорлик қилмайди.

Прокурорнинг аҳволи бутунлай бошқача. Агар суд жараёни давомида айблов тасдиқланмаса у бундан воз кечишга **мажбур** (РСФСР Жиноий-процессуал кодексининг 248-моддаси). Соддароқ қилиб айтганда, қонун давлат қораловчисидан холис бўлишни талаб этади. Камдан кам учраса-да, ҳар қалай прокурорлар баъзан айбловдан воз кечиб турадилар: кўпроқ эса ишни терговни давом эттириш учун қайтаришни сўрашади, яъни холис бўлишга ҳаракат қилишади.

Бу жараёнда ҳам прокурорлар ўзларига нисбатан билдирилган раддия ҳақидаги илтимослар муносабати билан тушунтиришлар беришди. Уларнинг айтишларича, тергов устидан расман назорат олиб боришмаган. Тўғри, тергов ўтказилаётган Наманган вилоятида бўлишган, тергов қилинаётганларнинг шикоятларини олишган, жавоблар қайтаришган, қонунни бузиш ҳолларига йўл қўйилганини аниқлашмаган, у ёки бу тергов ҳаракатларида қатнашмаганлар. Шунинг учун ҳам иш якунидан ҳеч қандай шахсий манфаатдорликлари йўқ.

Суд уларнинг давлат қораловчиларини рад этиш ҳақидаги илтимосини қабул қилмади, РСФСР жиноий-процессуал мажмуасининг 63-моддасида прокурорнинг дастлабки терговда қатнашуви унинг суд жараёнида иштирок этиши учун тўсиқ бўла олмайди, деб аниқ ва лўнда ёзиб қўйилган. Суд прокурорларнинг шахсий манфаатдорликлари бўлиши мумкинлигига онд бирон-бир бошқа далиллар топмади. Демак, унинг қарори қонун ҳарфига мосдир.

Шундай бўлишига қарамай, мен ўзимда қандайдир ноқулайлик сездим. Суд бошқача қарор чиқариши ҳам мумкин эмасди. Бироқ кўриб чиқилаётган ишни одатий деб бўлмайди. Аҳмаджон Одилов ва бошқа судланувчилар ҳақида биз қандай ўйламайлик, даҳшатли воқеаларни газеталардан ўқиб, кинофильмларда кўрмайлик, лекин уларнинг ҳар бири суд ҳукмисиз етти йилдан қамоқда ўтирди. Мана шу далилнинг ўзиёқ инсон ҳуқуқлари ва қонун қўпол равишда бузилганлигини кўрсатиб турибди. Собиқ СССР Олий Кенгаши Раёсати аввалги бош прокурорлар тавсиясига биноан ҳибсда ушлаб туриш муддатларини чўзишга рухсат (санкция) берганлигини рўкач қилиш билан ҳам ҳеч нимани оқлаб бўлмайди — ўша рухсат беришларнинг ўзи қонунга зид эди.

Давлат қораловчиларини тайинлаш пайтида мана шуларнинг барчасини ҳисобга олмаслик мумкинмиди? Худди шу ерда ўта эҳтиёткорлик кўрсатиш, қолаверса, судланувчиларнинг ҳис-туйғулари ҳақида ўйлаб кўриш лозим эди, ахир уларнинг айби ҳозирча исботлангани йўқ, йиллар мобайнида қамоқда ўтирганлар суд текшируви ҳар томонлама холис бўлишига умид боғлашга ҳақлидирлар. Аммо биз ҳеч нарсадан муаммо пайдо қилишга жуда уста бўлиб кетганмиз.

Жараён бошланган дастлабки соатларданоқ судланувчилар, юмшоқроқ қилиб айтганда, керагидан ортиқча фаоллик кўрсатишди. Айниқса прокурорларни рад этиш пайтида. Буни олдиндан кўра билиш қийин эмасди. Раислик қилувчи судланувчиларни лоақал одоб доирасида ушлаб туриш учун ғоят сабр-тоқат ва усталик билан иш кўришига тўғри келди. Дастлабки тергов пайтида қатнашган прокурорларни давлат қораловчилари этиб тайинлаш қонун муаммоси эмас, балки одоб масаласидир. Бироқ бунда ҳам эҳтиётсизликка йўл қўйилмаслиги керак эди. Мазкур суд жараёни ундан аввалги воқеаларнинг барчасини ҳисобга олган ҳолда бекусур ва силлиқ олиб борилиши лозим.

Суд жараёни осон ўтмайдиган кўринади. Айблов сон-саноқсиз ҳолатларга асосланган, жабрланган юзлаб кишилар ва яна юзлаб гувоҳ сўроқ қилиниши зарур, балки суд уларни сўроқ қилиш учун ўз мажлисларининг бир қисмини Ўзбекистонда ўтказар. Буни ҳам ҳисобга олмаслик мумкин эмас.

Судланувчилар бир қатор илтимосларни баён қилишди, уларнинг кўпчилиги шунчаки номақбул бўлса, бошқаларини жиддий равишда кўриб чиқиш лозим. Асосий эътирозлар дастлабки терговга нисбатан билдирилди. Суд ҳайъатининг прокурорларни рад этиш муносабати билан қабул қилган ажримида таъкидланганидек, «дастлабки тергов босқичида қонун бузилганлиги суд жараёни давомида текшириб чиқилади».

У қачон бошланишини айтиш қийин, чунки суд айбномани эълон қилишга эндигина яқинлашиб келди. Айбнома эса олти жилд — минг саҳифадан ортиқроқ.

Ю. ФЕОФАНОВ.

(«Известия» рўзномасининг 1991 йил 22 апрель сонидан).

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ҲАМ САВМАА КУНЖИ ШАЙХИ ТАРРОРҒА БАС,
ҲАМ ШАЙХ ЮЗИ ЗОҲИДИ ҲУШЕРҒА БАС.
ҲАМ ДАЙРДА МАСТЛИҒ МЕНИ ЗОРҒА БАС.
ҲАМ МУҒБАЧА ВАСЛИ ЖОНИ БЕМОРҒА БАС.

Киров номидаги Уш мусиқий драма театри вилоятнинг ўзига хос маданий марказига айланган. Мазкур театр даргоҳидан Тожихон Ҳасанова, Лайлихон Мойидова, Розияхон Мўминова, Неъматжон Неъматов, Толибжон Мадинов сингари машҳур санъаткорлар етишиб чиққан.

Юқоридаги суратда: театрнинг бош режиссёри Салоҳиддин Умаров (ўртада) ва ёш актёрлар Улуғбек Мўминжонов, Мунирахон Фозилова; пастдаги суратда: умидли актрисалардан Нодира Қурбонова, Раъно Юсупова ва хонанда Дилором Сойипова (ўртада).

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛ суратга олган.

Навоийни тушунмоқ учун

Тил яқинд дил яқин

БЕЗ I — тиришқоқ, ғайратли.

БЕЗ II — сочувчи, таратувчи, сепувчи; қўшма сўзларнинг иккинчи компоненти бўлиб келади.

БЕЗА — 1. безамоқ, ясатмоқ, зийнат бермоқ; пардозламоқ, зеб бермоқ;

2. яшнатмоқ, равнақ бермоқ;

3. маҳбубанинг гулгун қиёфасини кўнгулда тасаввур қилмоқ.

БЕЗАБОН — тилсиз, соқов.

БЕЗАЛ — ясатилмоқ, зийнат берилмоқ, оролонмоқ.

БЕЗАН — ясанмоқ, ўзига оро бермоқ.

БЕЗАРАР — зарарсиз.

БЕЗОДЛИҒ — бесармоя, ҳеч нарсасиз.

БЕЗОР — безор.

БЕЗОРЛИҒ — жонга теккан-лик, зериккан-лик.

БЕИВАЗ — тенги йўқ, ўрнига ўтолмайдиган, эвасиз; тенгсиз, бебадал.

БЕИДРОК — идроксиз, онгсиз, фаросатсиз, бетамиз.

БЕИЖТИНОБ — қочмайдиган, тортинмайдиган, чатлашмайдиган; забардаст.

БЕИКРОҲ — зўрловсиз, мажбур қилмасдан.

БЕИЛТИФОТ — бемурувват, бемеҳр, илтифотсиз, марҳаматсиз.

БЕИНТИҚОЛ — ажрамайдиган, кўчмайдиган.

БЕИНТИҲО — кўп, ҳадсиз, чексиз, охири йўқ.

БЕИСТИТОАТ — қудратсиз, кучсиз, заиф, нотавон.

БЕИХТИЁР — 1. тутқин, асир, банда; эрксиз, ихтиёрсиз, чорасиз, иложсиз.

2. ихтиёрдан ташқари, ўз-ўзидан;

3. тўсатдан;

4. ўз-ўзига кучи етмаган, хоҳишини идора қилолмаган;

5. хушсиз, онгсиз, мафтун.

БЕИХТИЁРЛИҒ // БЕИХТИЁРЛИҚ — эрксизлик, чорасизлик, ихтиёрсизлик, иоложсизлик; мафтункорлик.

БЕИХТИЁРОНА — эрксизларча, мағлубларча.

БЕИШТИБОҲ — шубҳасиз, бешак, аниқ, бегумон.

БЕИШҚ — ишқсиз, ишқи йўқ, муҳаббатсиз; бедард; бефаҳм.

БЕК/БЕГ — бек, амалдор.

БЕКА — хоним, бек хотини.

БЕКАМУ КЎСТ — тўлиқ, етук, бекаму кўст.

БЕКАН//БЕГАН — ёқтирмоқ, хуш кўрмоқ, маъқул тутмоқ, мақбул топмоқ.

БЕКАС — ёлғиз, ғариб, кимсасиз.

БЕКАСЛИК — ёлғизлик, ғариблик, танҳолик, кимсасизлик.

БЕКИН — кўмакчи сўз -дек, -дай, каби, ўхшаш, сингари, -симон, монанд.

БЕКЛИК — амирлик, амалдорлик; беклик, улуғлик.

БЕКОР — ишсиз, бекорчи, беҳуда, бефойда, яроқсиз.

БЕКОРЛИҚ — ишсизлик, бекорчилик.

БЕЛ I — 1. бел;

2. бирон нарсанинг ўрта қисми, ўртаси, бели.

БЕЛ II — курак, белкурак.

БЕЛАН — белаимоқ.

БЕЛБОҒ — белбоғ, камар, қийиқ.

БЕЛГУ — белги, асар, ному нишон, нишона.

БЕЛГУЛУК — белгили, нишоналик.

БЕЛИЧА — белигача.

БЕМАДАД — ёрдамсиз; нафсиз, бебаҳра, фойдасиз.

БЕМАДОР — мадорсиз, дармонсиз, ҳолсиз.

БЕМАДОРО — муросасиз, келишмаслик, риоясиз; андешасиз.

БЕМАЗА — мазасиз, мазмунсиз, тутуруқсиз.

БЕМАЙ — майсиз, шаробсиз, ичкиликсиз.

БЕМАКОНЛИҚ — маконсизлик, жойсизлик.

БЕМАЛОЛ — бемалол, эркин, тўсиқсиз, малолсиз, озорсиз.

БЕМАЛОҲАТ — кўрксиз, чиройсиз; кўримсиз, ўхшовсиз.

БЕМАНЗИЛ — манзилсиз, маконсиз, жойсиз.

БЕМАОШЛИҚ — фойда-зиённинг фарқини билмаслик.

БЕМАЪНИ — маъносиз, мазмунсиз; беасос.

БЕМАЪНО — маъносиз.

БЕМАҲАЛ — бевақт, бепайт, ноўрин.

БЕМАҲОБАТ — қўрқинчсиз, ваҳмсиз, дадил.

БЕМЕҲНАТ — машаққатсиз, заҳматсиз, озорсиз.

БЕМЕҲР — меҳрсиз, шафқатсиз, тошюрак.

БЕМЕҲРЛИК — меҳрсизлик, шафқатсизлик.

БЕМИННАТ — миннатсиз, қилинган яхшиликни юзига солмаслик.

БЕМИСЛ — мислсиз, беқиёс, тенги йўқ, ўхшаши йўқ.

БЕМИСОЛ — тенгсиз, тенги йўқ, ўхшашсиз.

БЕМИҚДОР — миқдорсиз, ўлчовсиз; қадрсиз, арзимас.

БЕМОЖАРО — ғавғосиз, тўполонсиз, жанжалсиз.

БЕМОНАНД — монандсиз, ўхшаши йўқ, тенги йўқ.

БЕМОР — 1. хаста, касал; бирон дардга эҳтиёж;

2. хаста, мубтало, ошиқ;

3. сузук;

4. дардсиз, бехабар.

БЕНАВОЛИҚ // БЕНАВОЛИҒ — ғариблик, бечоралик, бебаҳралик.

БЕНАДОМАТ — бепушаймон, надоматсиз, ўкинчсиз.

БЕНАДОМАТЛИҒ — ўкинчсизлик, пушаймонсизлик.

БЕНАЗИР — тенги йўқ, мисли йўқ, ўхшаши йўқ.

БЕНАНГ — номи бенанг — шуҳратсиз; камтарлик.

БЕНАСИБ — 1. насибасиз, баҳрасиз; ҳиссасиз.

2. ишқ-муҳаббатдан бехабар; бедард.

БЕНАФЪ — бефойда, манфаатсиз.

БЕНАҚШЛИҚ — йўқлик, беасарлик, беному нишонлик; камтарлик, хоксорлик.

БЕНИЁЗ — 1. эҳтиёжсиз, ҳеч нарсага муҳтожлиги йўқ.

2. худо, тангри.

БЕНИЁЗЛИҒ — эҳтиёжсизлик, муҳтожсизлик, бекаму кўстлик.

БЕНИШОН — дом-дараксиз, номаълум, асарсиз.

БЕНИШОНЛИҚ // БЕНИШОНЛИҒ — белгисиз, бедараклик, беномлик.

БЕНИҲОЯТ — чексиз, чегарасиз, поёни йўқ, ниҳоясиз.

БЕНИҲОЯТЛИҒ — чексизлик, ниҳоятсизлик, чегарасизлик.

БЕНОМУ НИШОН — ному нишонсиз; дараксиз; номаълум.

БЕНОМУ НИШОНЛИҒ — ному нишонсизлик; номаълумлик, бедараклик, белгисизлик.

БЕНОМУСЛУҚ — виждонсизлик, номуссизлик, орсизлик, инсофсизлик.

БЕНУР — жилосиз, нурсиз, хира.

Санъат

«ИККИ ОШИҚ БИР БЎЛСА»

Яқинда Гулистон шаҳридаги вилоят мусиқали драма театри Тоҳир Қаҳҳорнинг «Икки ошиқ бир бўлса...» спектаклини саҳнага қўйди.

ВОҚЕАЛАР юртимиз, маданиятимиз, тарихимиз, диний эътиқодимиз ва урф-одатларимизга маломат тошлари отилган турғунлик йилларида кўҳна Кўктепа шаҳрида бўлиб ўтади. Асарнинг бош қаҳрамонлари Йигитали билан Зарифа — археолог-тарихчи олимлар. Улар Кўктўпада қидирув ишларини олиб боришади. Мақсадлари — кўҳна шаҳарни тиклаш, келажак авлодга мерос қолдириш. Бироқ янги Кўктепада яшаётганлар тарихга, ўтмиш маданиятига нисбатан беписанд. Ўзини юрт эгаси ҳисоблаб, кўнглига келганини қиладиган Наганов сингари раҳбарларнинг мушугини ҳеч ким «пишт» демайди.

Асарда юртини, халқини севган ёшлар улуғланади. Йигитали (артист Ф. Ўрунов), Зарифа (артист О.Абдуллаева) замондошларини дадил, бюрократ раҳбарларга нисбатан муросасиз бўлишга чорлайдилар. Бундай хислатлардан маҳрум бўлган, ўз манфаати йўлида юрт бойлиги, халқ соғлиғини ҳам қурбон қилишга тайёр турган Наганов, Эшонхўжа сингари кимсаларнинг аччиқ қисмат кутиши кўрсатилган.

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист М. Бобоев саҳналаштирган бу мусиқий драмани томошабинлар яхши кутиб оладилар.

И. ТОШЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Фельетон ўрнида

- **ЗАМОНАВИЙ ЖУМБОҚ: 54 ЎРИНГА НЕЧА ЙЎЛОВЧИНИ СИҒДИРИШ МУМКИН?**
- **МЕҲРУ ОҚИБАТ БАЙРАМИДА... НОИНСОФЛИК ҚУРИГИ.**
- **КАРМОН ХАТО КЕТДИМИ, ИЙМОН?**
- **ХАЛҚДАН ЮЛИНГАН ПУЛЛАРНИНГ РОҲАТИНИ КИМ КЎРАДИ?**

МАРТНИНГ 20-СИ, 636-ПОЕЗД, 17-ВАГОН

Кечки соат ўн. Кўнгилга яқинроқ қилиб ифодаласак, ўзимизнинг қадимий йил ҳисобимиз бўйича янги санага ўтар кечаси.

636-рақамли «Тошкент — Андижон» қўшимча поезди графикда кўрсатилган вақтда бир силкинди-ю, қайсар отдай орқага тисарилди. Биз жойлашган, йўғ-э, ҳалибери жойлаша олишимизга кўз етмаган 17-вагон мисоли жазога маҳкум этилганлар учун тайёрланган жойга ўхшайди: димиққан, тоза ҳаво илинжида ташқарига отилиб чиқиб кетгинг келади, кирлигидан бошланғич рангини аниқлаб бўлмайдиган тўшак ва ёстиқлар таъбингни бадтар хира қилади. Лекин бундан ҳам ачинарли, аламлиси, мана шу вагон ичида, шу қутлуғ арафада илк бор учрашганларига ярим соат бўлар-бўлмай (худо билади, бу одамлар яна қайтиб кўришадиларми, йўқми), йўловчиларнинг кўпчилиги бир-бирларини хафа қилишга, кўнглини ранжитишга, ҳатто ҳақоратлашга ҳам улгурганлар. Аслида... аслида, ҳалигина вокзал майдонини тўлдириб оққан... Наврўз айёмида ота-оналарини, қариндош-уруғларини, устозларини, дўсту биродарларини... зиёрат қилиб келишдек қутлуғ ниятни юракларига жо айлаб поездга ошиққан эдилар.

— Мен биринчи бўлиб келдим, шунинг учун жой — меники!

— Менга бақирманг, касалман!

— Ўтинга ўхшатиб таxлаб кетишаверади, мана бизнинг қадримиз!

— Мен болам билан ўтирганча қандай тонг оттираман?!

— Одамми, молми — фарқи йўқ буларга...

— Кассада етти сўм ўринга ўн бир сўмни санаб олишди, энди тик туриб кетаманми?

Булар — ғувиллаб турган вагон ичидаги бақир-чақирлардан айрим лавҳалар. Дарвоқе, «Тошкент» вокзали маъмурияти ғавғолардан аллақачон қутилган: вокзал навбатчисига ярим соатлар давомида югуришиб, қўлларидаги билетда кўрсатилган ўринга иккиталаб, учталаб патта сотилганидан фиғони фалакка чиқиб жойларини тўғрилаб беришларини талаб қилган мўйсафидлар, онахонлар, йигит ва қизларга қасдма-қасдига поездга «оқ йўл» тиланди. Шикоятчилар бошқа иложу имконлари йўқлигидан яна 17-вагонга тиқилдилар.

Энди даҳанаки жанг йўловчилар билан вагон проводниги Ўктамжон Примов ўртасида авжга чиқарди. Нозиккина бу йигитдан 131 йўловчининг талаби битта: «Мен манзилга етгунимча ётиб кетишим учун пул тўлаб патта олганман, қонуний жойимни топиб берасиз!»

— Агар қонун бўйича иш тутадиган бўлсам, вагондаги мавжуд 54 ўринга 54 одамни чиқариб, эшикни ёпиб олишим керак эди, — асабийлашади Ўктамжон. — Мусулмончилик қилдим, сизларни тушунганим учун чиқардим. Патта сотганлар Тошкентда қолиб, бу ғавғолар бошимнинг оғриғига доримми? Мана, еттинчи ўринга еттита, 49, 50-ўринларга тўрттадан патта сотишибди.

Тан олиш керак: Ўктамжон Примовнинг юраги дарё экан. Вагонда 131 нафар билетларида аниқ-тиниқ жой кўрсатилганлардан ташқари, ўрни кўрсатилмаган 4 та патта эгаларию ўн учта гапуқмас болачаларнинг (ҳаммаси бўлиб 148 киши!) дўқпўписа, таънаю маломат, йиғи-сиғиларига сабот билан чидаб берди.

— Жуда хижолатли бўлди-да, — деди ўзини Алижон Тошматов деб таништирган ҳамроҳимиз. — Мана шу 41-ўринга ҳам уч киши эга. Шерикларимиздан бири Қашқардан келаётган меҳмон экан, меҳмонга жойини бўшатиб бермоқчи бўлдиг-у, аммо у поездан тушиб қолди.

Баҳс, жанжал, бақир-чақирлар икки соатлар чамаси давом этгач, ниҳоят, йўловчилар тақдирга тан бердилар. Бир неча кун илгари қўшимча ҳақ тўлаб олдиндан патта олган, жойим тайин-ку деб поездга шошилмай келганлар ҳам доғда қолдилар, иккинчи қаватдаги жойларга биринчи бўлиб ўрнашиб олган омадлилар (27 нафар) проводникдан оқ чойшабу ёстиқжилд ҳам сўраб ўтирмадилар, яғир ўринларда уйқуга кетишди. Чаққонроқлардан 27 киши учинчи қаватга — юклар учун мўлжалланган тахталарга номи одеялу турқи-тароватни увадани эслатадиган матоҳни кўтариб чиқиб кетишди. Улар орасида Жанубий вокзал бошлиғининг шахсан аралашуви билан 36-ўринга патта олган (бу жойнинг эгасиям уч киши экан) биринчи гуруҳ ногирони — кўзи ожиз Владимир Савельевич Белий ҳам бор эди. Қолгани оддий ҳисоб-китоб: пастки қаватдаги йигирма етти ўриннинг қарийб ҳаммасига тўрттадан (бамисоли умумий вагон) йўловчи ўтириб тонгни кутдилар.

Шунда ҳамроҳларим: афғон уруши иштирокчиси янгийўллик Дилмурод Жумаев, Янгийўлнинг Халқобод посёлкасида яшовчи иккинчи гуруҳ ногирони Эркин Сагатов, талабалар А. Парпиев, И. Остонақулов, Ю. Отақулов, Б. Жиянов... 11-вагонга —поезд бошлиғи Камолжон ака Комилов ҳузурига бордик. Бошлиқ ўрин талаб қилиб келганларнинг бир нечтасини бошқа вагонлардаги 3-қават ўринларга жойлаштириб, эндигина тинчигандай бўлиб ўтирган экан.

— Фақат 17-вагонда аҳвол шундай эмас, — деди у. — 18-вагонга 54 ўринга 120 та, 16-вагонга худди шунча ўринга 58 та патта сотишган.

— Поезд жўнашидан олдин сотилган патталар ҳақида маълумот олишингиз жоиз эмасми?

— Билишим керак, — жавоб қилди Комилжон ака.— Тўғриси, бунақа бўлиши хаёлимга келмаган. Бу йўналиш бўйича биринчи марта хизматга чиқишим. Жўнаш олдидан йўловчиларнинг шикояти билан поездни юргизмасликка ҳаракат қилдик, лекин фойдаси бўлмади, жўнатиб юборишди...

Шундан кейин гапимиз асоссиз бўлмаслиги учун 17-вагон йўловчиларининг патталарини биттама-битта рўйхатга солиб чиқдик. Қаранг, «Кассаларга компьютерлар ўрнатилди. Энди йўловчиларга тез, соз, аниқ хизмат кўрсатилади. Чалкашликларга чек қўйилди», деб қанча сафсата сотдик. Патталардаги махсус белгию рақамларни қоғозга тушириб қарасак, 54 ўриннинг ҳаммасига компьютерлар орқали патталар сотилгач, яна шу жойларга қалби компьютернамо, яъни ҳиссиз, одамийликдан йироқ, иймонсиз паттасотарлар қўш патталарни сотишган экан. Айниқса, 10-касса хизматчилари чакана ғайрат қилишмабди! Қўлимиздаги ҳужжатлар бевосита паттасотарлар билан боғлиқ эканлиги учун уларнинг номларини тилга олаяпмиз. Ҳарқалай, бундай ажойиб «кашфиёт»нинг илдизлари чуқурроқ бўлса керак!

«Қуруқ қошиқ оғиз йиртар» деганларидек, юлғичлик, ноинсофлик, инсон ҳуқуқини менсимасликнинг жамиятимиздаги яна бир кўриниши бўлган бу воқеа тўғрисида акт туздик. Азбаройи жойимиз йўқлигидан, бекор ўтирмаслик учун ўзимиз жавобини тополмаган жумбоқ саволларни ёздик:

«Тошкент» темир йўл вокзалининг ҳурматли масъуллари:

— Меҳр-шафқат, қадр-қиммат, оқибат байрами — Наврўз ҳам сизнинг қалбларингиз дарчаларини эзгулик эпкинларига пешвоз очолмадими? Ёки текиндан кафан бўлса ўлмоқ керак қабилида иш тутиб, жарақ-жарақ пул олдида виждонни кўмиб қўйиса бўлаверадими?

— Режадан ортиқ сотилган патталарнинг пули қандай ҳужжатлаштирилди (ёки киссагами?). билсак бўладими?»

Ярим тунда вагонимизга қайтарканмиз:

— 25 декабрь куни ҳам худди шундай бўлганди, — дейишди куйиниб Дилмурод билан Эркинжонлар. — Жойимизга учтадан патта сотилган экан.

Ҳа, бунақа ҳолга кўпчилигимиз дуч келганмиз: вагондаги айрим жойларга қўш патталар сотилиши янгилик эмас. Аммо бутун бошли вагондаги ҳамма ўринларга эгизак патталар сотилганига биринчи бор дуч келдим. Демак, масъуллар узоқ йиллар давомида ўтказган тажрибалари муваффақиятли чиққанидан илҳомланиб (ахир, қийналсак ҳам манзилимизга етиб келгач шукур деймиз, ҳеч кимга ҳеч нарсадан шикоят қилмай кетаверамиз-да), энди жойларни кимошди жанжалига қўядиган бўлибдилар чоғи!

Ҳаммасиям бир бўлди-ю...

Шундоққина рўпарамда ҳассага таяниб ўтирганча тонг оттирган отахонга бир калима айтмоққа ўзимда журъат тополмадим.

Тонг отгач... «Юзингизни юваман деб аиави ёққа кириб юрманг, таъбингиз бузилади», — деди шерикларимдан бири. Қачо-онлардан буён орзиқиб кутганим, кутганимиз Наврўзи оламнинг истиқболига... Аммо уларга нима!? Қанча одамни лақиллатиб текин пул супурганларидан бошлари осмонга етиб роҳат қилаётган бўлсалар ажабмас! Уларга Наврўзнинг нафаси табаррукмиди? Улар кексаларнинг дил ранжию гўдакларнинг озоридан ҳам пул ясайдилар.

Ҳар кимнинг ниятига яраша қисмат бергин, Янги йилим!

Муҳтарама УЛУҒ қизи.

АЖОЙИБ ДУНЁ

АВТОМОБИЛДАГИ РАДАР

● ИТАЛИЯЛИК инженер Жованни дель Синьоре автомобиль радарини яратди. Унинг ёрдамида тунда ва туман пайтида олдинда кетаётган автомобиль ёки бирор тўсиқ билан бўлган оралиқни аниқ ўлчаш мумкин. Қурилма мабодо хавфли вазият вужудга келадиган бўлса назорат лампасини ёқиб, ҳайдовчини огоҳлантиради.

ҚАЙИҚ ЎРНИДА — ТОҒОРА

● МАНИСТИК шаҳрида яшовчи Виктор Жексон деган йигит Мичиган кўлини ваннада сузиб ўтмоқчи бўлди. У ўзининг бу ғаройиб «қайиғига» 20 от кучи қувватига эга бўлган двигатель ўрнатди. Узунлиги 184 километр бўлган масофани Виктор 15 соатда сузиб ўтган.

ТУЗ ВА ҚАНД ФОЙДАЛИМИ?

● Ҳиндистонлик 139 яшар Лаъл Баҳодир Сварангни жаҳондаги энг узоқ умр кўраётган киши деса, муболаға бўлмайди. Сваранг бобонинг фикрига кўра, узоқ умр кўришнинг асосий сабабларидан бири — чекмаслик, спиртли ичимлик ичмаслик, энг асосийси, овқатларини туз солмасдан пишириб истеъмол қилиш. Бундан ташқари бобо қанд емайди, организм учун зарур бўлган ширинликларни эса мевалардан олади. Унинг айтишича, отаси ширин чойни кўп ичганлиги учун атиги 98 йил умр кўрган. Сваранг бобо чўмилишни яхши кўради, узоққа яхши сузади. Кунига фақат 8 соат ухлайди.

БИР ОЙ ДАВОМ ЭТГАН ТЎЙ

● ҲИНДИСТОНДА энг зўр тўй 1971 йилда бўлиб ўтган. Ўшанда Андрахa-Прадеш ҳукумати вазирининг қизи турмушга чиққан эди. Тўйга таклиф қилинган юз минг кишини жойлаштириш учун қурилган шийпонларнинг ўзигагина 60 минг рупий сарфланган.

Автомашина, олтин узуклар (500 га яқин), қимматбаҳо буюмлар қизга сеп сифатида берилган. Тўй бир ой давом этган.

ШВЕЙЦАРИЯЛИКЛАР БИРИНЧИ

● БАЛИҚ увилдириғини (икра) истеъмол қилишда швейцарияликлар биринчи ўринда туришар экан. Мамлакатнинг 6,5 миллионлик аҳолиси учун ўтган йили четдан 20 тонна қора увилдириқ сотиб олинган.

Швейцарияликларнинг бу нозёб таом билан Эрон ва Совет Иттифоқи таъминлайди. Тўғри, Эрон увилдириғи Иттифоқимизникидан қиммат, лекин уларнинг маҳсулотини бизникига қараганда уч баробар кўп истеъмол қилишади.

САМОЛЁТЛАР МУЗЕЙИ

● ВЕНГРИЯЛИК собиқ ҳарбий учувчи Шандор Фолди ҳозир металл парчаларини олди-соттиси билан шуғулланади. Бундан ташқари унинг ўзига хос севимли машғулоти ҳам бор, яъни ҳисобдан ўчирилган самолётларни йиғади. Ҳозирча унинг коллекциясида 7 та самолёт мавжуд. Улар орасида бизнинг «МИГ-21» ҳарбий самолётимиз ҳам бор. Шандор Фолди келажакда мамлакатда ягона бўлган авиация музейини очмоқчи.

Битсин ваъдабозлик!

ҚУЛОҚЧЎЗМА

Телефон машмашаси кўп бўлар экан. Бу ерда гап бирор одамнинг уйига телефон тушира олмаслиги ташвишлари хусусида эмас, 80 минг аҳолиси бўлган ҳудуд аҳлига ваъда берган «катталар» ҳақида кетади.

Пойтахтдаги Наврўз маҳалла комитети (эски номи Кўкча) раиси Олимжон Ортиқов 43-автомат телефон станцияси қурилиши раҳбарлари кетидан қуваверib чарчади. 1988 йилда қуриб битирилиши лозим бўлган станция мана ҳанузгача тимсоҳдан ястаниб ётибди. Бу ҳақда ёзмаган рўзнома деярли қолмади. Ҳар бир танқиддан сўнг унинг бўйи бир қарич кўтариладi, холос. Одамлар «Ўзбексвязстрой» қурилиш трестининг ўша пайтлардаги раҳбари У. Холматов берган ваъдаларни ҳалигача эслайдилар. Энди у киши бошқа ишга ўтиб кетдилар. Наҳотки, янги раҳбар А. Олимбоев ҳам ундан кўп нарсаларни ўрганган бўлса! Афсуски, далиллар «ҳа, шундай» деб турибди. Ўзбекистон ССР алоқа вазирининг ўринбосари В. А. Кравченконинг 43-АТС қурилиши хусусидаги хатида «1990 йилда барча ишлар тугатилиб, станция ишга туширилади (23 декабрь, 1988 йил)» дейилган эди. Алоқачилар «каттакони»нинг бу гаплери ҳам қуруқ ваъда бўлиб қолаверди.

Ҳозир қурилишда аҳвол аянчли. Келтирилган материаллар ўғирланмоқда. Ҳатто шу ернинг ўзида бетон плиталар ўғриси ушлаб олинди. Ён-атрофдаги кўчалар чанг ва лой. Узиб қўйилган газу сув қувурлари ишламаслиги туфайли хонадонларда яшаш шароити хароб.

Хўш, энди нима бўлади!

Хойнаҳой, станция қурилиши бўйи яна бир қарич чўзилса керагов. Шу билан иш тамом деб ўйлайсизми! Йўқ, энди бунақаси кетмайди. Назаримизда, бинонинг бўйини эмас, мазкур қурилиш буюртмачи ва пудратчиларининг қулоғини чўзиб қўйиш керак!

Маъмур НАЗАР.

СУРАТДА: «Туя гўшти еган» АТС.

Муаллиф тасвири.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Ўзбекистон ССР халқ депутати, Ёзувчилар уюшмаси бошқарувининг котиби Муҳаммад Солиҳ (Мадаминов Салай)га унинг бошига тушган оғир жудолик — отаси

Мадамин БЕКЖОН ўғлининг

вафот этганлиги муносабати билан барча адиблар номидан чуқур таъзия, самимий ҳамдардлик изҳор қилади ҳамда қаламкаш биродаримизга сабру бардош тилайди.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖУРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 00.45.

Индекс: 64606. 5233-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12